

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLOMOUCI
KATEDRA SLAVISTIKY**

**SOVĚTSKÉ PAVILONY NA SVĚTOVÝCH VÝSTAVÁCH
V RECEPCI ČESKOLOSVENSKÉHO TISKU**

**SOVIET PAVILIONS AT WORLD'S FAIRS IN THE
RECEPCION OF THE CZECHOSLOVAKIAN PRESS**

VYPRACOVALA: Bohdana Komárková

VEDOUCÍ PRÁCE: Mgr. René Andrejs, PhD.

2022

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny.

V Olomouci, dne 3. května 2022

podpis

Ráda bych poděkovala Mgr. Renému Andrejsovi, PhD., za konzultace a cenné rady, které mi během psaní bakalářské práce poskytoval.

podpis

Obsah

Úvod.....	6
1. Sběr a vymezení dat.....	8
2. Světové výstavy	11
2.1. Co je to světová výstava?.....	11
2.2. Historie Světových výstav	11
2.3. Mezinárodní úřad pro výstavnictví	16
3. Ruská účast na světových výstavách v 19. století a na počátku 20. století	19
Přehled všeobecných světových výstav I. kategorie.....	22
4. Paříž 1937	22
4.1. Sovětský pavilon	24
4.2. Obraz sovětského pavilonu v československém tisku	26
5. Brusel 1958.....	29
5.1. Studená válka nejen na poli diplomacie.....	30
5.2. Sovětský pavilon	32
5.3. Obraz pavilonu v československém tisku	33
6. Montreal 1967.....	37
6.1. Sovětský pavilon	40
6.2. Obraz sovětského pavilonu v československém tisku	41
7. Ósaka 1970	45
7.1. Sovětský pavilon	48
7.2. Obraz sovětského pavilonu v československém tisku	49
Závěr	56
Резюме.....	59
Prameny a literatura	65
Seznam literatury	65
Seznam elektronických zdrojů.....	67

Seznam novinových článků	68
Příloha	73
Anotace	79
Annotation.....	79

Úvod

Světové výstavy neboli Expo (odvozené od anglického slova *exposition*), lze považovat za globální fenomén, ke kterému se státy připravují i několik let. Zúčastněné země chtěly, a dosud chtějí, představit to nejlepší z různých oblastí lidské činnosti, např. bytového designu, umění, vědy, techniky a další. Výstavy daly světu kromě exponátů i monumenty představující symboly daných výstav. Například se jedná o Eiffelovu věž v Paříži nebo belgické Atomium.

Bakalářská práce se zaměřuje na sovětskou účast na Světových výstavách a na obraz pavilonů SSSR vytvořený na základě článků z československého tisku. Kromě těchto témat se práce věnuje historii výstavnictví a instituci dohlížející na jejich konání – Mezinárodnímu úřadu pro výstavnictví.

První kapitola je vyčleněna konkrétní tematice. Světové výstavy se konají od roku 1851 a do dnešní doby jich bylo uspořádáno již několik set. Práce se zaměřuje na sovětské pavilony, proto bylo nutné přihlídnout k době existence Sovětského svazu a vytvořit si časové rozmezí. Klíčová nejsou pouze data, ale také rozdělení výstav podle směrnic Mezinárodního úřadu pro výstavnictví (BIE). Ten rozlišuje dva typy výstav, a to specializované a všeobecné (k tomuto tématu více v kapitole 2.3 Mezinárodní úřad pro výstavnictví). Dále je v první kapitole podrobněji vysvětlena práce s dobovým tiskem – jakou databázi jsem používala k vyhledávání periodik, článků atd.

Druhá kapitola je rozdělená do tří podkapitol. V první je blíže vysvětlen pojem „světová výstava“, avšak v současné době je více užíván pojem „Expo“. Druhá podkapitola je věnovaná historii výstavnictví do druhé poloviny 19. století až do přelomu 20. a 21. století. V poslední podkapitole druhé kapitoly jsou rozebírány problémy, se kterými se výstavy potýkaly, postupná institucionalizace a vznik Mezinárodního úřadu pro výstavnictví. Dále se v podkapitole zaměřuji na rozdělení výstav.

Třetí kapitola blíže přibližuje ruskou účast na Světových výstavách od roku 1851 až do vzniku SSSR. Součástí kapitoly je i Mezinárodní výstava v Paříži konaná v roce 1925. Zde byly představeny různé pohledy na moderní pojetí architektury, včetně toho sovětského od architekta Konstantina Melnikova

Následující čtyři kapitoly nabízí přehled vybraných výstav, a sice Paříž 1937, Brusel 1958, Montreal 1967 a Ósaka 1970. U každé kapitoly jsou uvedeny základní

informaci o organizaci výstavy. V dalších podkapitolách je podrobněji představen sovětský pavilon a jejich obraz vytvořený na základě československých článků. Tisk se řadí mezi média a lze ho považovat za zprostředkovatele informací o aktuálním dění. Často se v nich objevovaly, a dodnes objevují, informace o událostech, které nemáme možnost zažít sami, nebo je poznávat našimi smysly. Díky československému tisku se čtenáři mohli dozvědět právě o dění na Světových výstav. Pro účely mé práce jsem čerpala z několika periodik, kde lze vůbec informace o jednotlivých výstavách dohledat. Velmi často se jedná o tisk stranický, tudíž se lze domnívat, že některé z vybraných článků mohou obsahovat propagandu. Tím pádem nemusel být čtenářům vždy předán objektivní pohled na dané téma.

Cílem bakalářské práce je představit sovětské pavilony na vybraných Světových výstavách a na základě rešerše článků z československého tisku zformulovat obraz, který byl předáván čtenářům.

1. Sběr a vymezení dat

Z počátku bylo důležité si vyčlenit Světové výstavy, kterými se budu v práci zabývat. Světové výstavy lze rozdělit do dvou kategorií (viz 2.3. Mezinárodní ústav pro výstavnictví). Po seznámení se s těmito informacemi jsem si pro svou práci vybrala výstavy všeobecné neboli registrované. Práce se věnuje sovětským pavilonům, tudíž bylo nutné vzít v potaz dobu existence Sovětského svazu. Ten vzniká 30. prosince 1922 a zaniká 26. prosince 1991. Tím pádem se zde objevuje časové rozmezí mezi lety 1922–1991. Na základě těchto informací jsem si dále vybrala výstavy spadající do obou kritérií. Při výběru jsem pracovala s publikací Jaroslava Halady *Světové výstavy: Od Londýna 1851 po Hannover 2000*. Publikaci lze rozdělit na dvě části, a sice: organizování výstav v 19. století a organizování výstav ve 20. století. Do druhé části autor zahrnul všeobecné světové výstavy I. kategorie uznané Mezinárodním úřadem pro výstavnictví (BIE). Z těch jsem vybrala čtyři výstavy, a to:

- Paříž 1937,
- Brusel 1958,
- Montreal 1967,
- Ósaka 1970.

Nedílnou součástí této bakalářské práce je československý tisk, díky němuž se pokusím vytvořit určitý obraz o tom, jak byly jednotlivé sovětské pavilony prezentovány právě v dobovém tisku. Použité články pochází z československých periodik, především z let, kdy se výstavy konaly.

Při sběru dat jsem především používala Národní digitální knihovnu, též známou pod názvem Kramerius 5. Zde je možné nalézt digitalizované dokumenty bohemikální produkce 19.–21. století. Tato služba funguje v rámci Národní knihovny České republiky. Hledání informací je možné v rámci celé digitální knihovny, nebo je k dispozici hledání v konkrétních sekcích, jako jsou: knihy, noviny a časopisy, mapy nebo hudebniny. Mým původním záměrem bylo vybrat si několik periodik a v nich hledat potřebné články. Mezi tyto tiskoviny patřily například: *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*, *Svobodné slovo* a *Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové*. U tohoto tisku se především jedná o deníky. Bohužel ne u všech výše zmíněných tiskovin byly zpřístupněny všechny potřebné roky. K hledání článku jsem využívala vyhledávání slov, do kterého jsem zadávala klíčová slova (např:

sovětský pavilon, Expo, světová výstava atd.). Později jsem zjistila, že množství článků je nedostatečné, tudíž jsem změnila postup hledání. Už jsem se nesoustředila na konkrétní periodika, ale hledala jsem v celé sekci noviny a časopisy, opět za pomoci vyhledávání slov. Kromě denních periodik se objevily i týdeníky (*Květy*, *Mladý svět: týdeník*), časopisy zaměřené na architekturu (*Architektura ČSR*, *Tvorba: list pro kritiku a umění*), dámský časopis *Vlasta* a další.

Je nutné zmínit, že ne všechny články jsou z dob, kdy probíhaly výstavy. Některé články byly napsány ještě před zahájením výstavy, tím pádem reflektují i přípravy Sovětského svazu k Expo. Tedy u poválečných výstav jsou především články z let, ve kterých se konaly, popřípadě z roku předcházejícího. Výjimku tvoří Světová výstava v Paříži v roce 1937. Tam k vytvoření obrazu sovětského pavilonu v československém tisku čerpám i z článku z pozdějších let. Blíže se tomuto tématu věnuji v podkapitole 4.2. Obraz sovětského pavilonu v československém tisku.

Především jsem se zaměřila na výstavy po druhé světové válce, ke kterým bylo možné dohledat co nejvíce zmínek v tisku. Nakonec jsem se rozhodla přidat výstavu v Paříži z roku 1937, aby se v práci objevila i výstava konaná před vypuknutím války. Ačkoliv to nebyla poslední výstava konaná před druhou světovou válku (tou byla Světová výstava v New Yorku 1939–1940), tak jsem se rozhodla ji do své práce zařadit. Na výstavách po roce 1945 byly sovětským „soupeřem“ Spojené státy americké, kdežto v Paříži to bylo Německo. Zároveň se jedná o první světovou výstavu, kde se objevil sovětský pavilon.

Je nutné zmínit, že větší část tisku, se kterým jsem pracovala, vycházela po roce 1948. V tomto roce proběhl komunistický převrat. Komunistická strana Československa se dostala k moci a tisk se stal nástrojem jejího režimu. S jeho pomocí chtěli ve společnosti prosadit vlastní zájmy a nastolit jejich témata.¹ Čtenářům chtěli předávat informace, které pro ně byly určitým způsobem důležité bez ohledu na objektivitu. Z tohoto důvodu nelze s jistotou říci, zda sovětské pavilony byly opravdu natolik populární, nebo byly zmínky o nich nadsazené. V člancích se o sovětských pavilonech píše převážně kladně, naopak americké pavilony jsou vystavovány kritice. Kladně laděné zmínky se objevují v menší míře. Spojené státy americké byly sovětským soupeřem,

¹ KONČELÍK, Jakub, ORSÁG, Petr, a VEČEŘA Pavel. *Dějiny českých médií 20. století*. 2010. Praha: Portál. s. 137–138.

proto bylo důležité, aby stejný názor zastávali i občané. Proto při práci s dobovým materiálem bylo důležité mít tuto skutečnost na paměti.

2. Světové výstavy

2.1. Co je to světová výstava?

Světové výstavy neboli Expo, jsou chápány jako celosvětové události, kde je kladen cíl na hledání řešení problémů a výzev, kterým lidstvo v současné době čelí. S danou problematikou se mohou návštěvníci seznámit prostřednictvím různých aktivit. Účastníci si mohou vyměňovat nápady, osvědčené postupy a dále rozvíjet nové formy spolupráce. Díky celosvětové účasti nastává příležitost k podpoře a rozvoji veřejné diplomacie a hlubšímu porozumění v mezinárodních vztazích.²

Každá výstava má své konkrétní téma, podle kterého si zúčastněné země připravují své expozice. Ty ve svých pavilonech představují technologické inovace, ale také prostřednictvím expozic blíže seznamují návštěvníky se svou kulturou a zároveň napomáhají utvářet a zlepšovat obraz či pověst národa, tzv. branding národa.³

2.2. Historie Světových výstav

Ačkoliv lze zmapovat kořeny výstav a samotného výstavnictví do druhé poloviny 18. století, tak od této doby došlo k tak dynamickému vývoji, že si tento posun žádal vytvoření zcela nového stupně výstavnictví na světové úrovni a díky tomuto novému stupni se výstavy 20. století liší od těch předchozích. Celý vývoj a následná přeměna na institucionalizovanou organizaci proběhly ve velmi krátkém časovém úseku, stejně jako rozmach naší civilizace a s tím spojený pokrok v oblasti průmyslové výroby.⁴

Právě technický rozvoj v evropských zemích byl jedním z předpokladů pro vznik světových výstav.⁵ Mezníkem ve výstavnictví je rok 1851, kdy se konala první světová výstava v Londýně. Jedním ze tří pořadatelů londýnské výstavy byl samotný princ Albert, manžel královny Viktorie. Hlavním dějištěm výstavy se stal Křišťálový palác postavený v Hyde Parku, kde byly vystavovány exponáty ve čtyřech různých kategoriích, a vstup pro návštěvníky byl zcela zdarma. Celá výstava se nesla v konzervativním duchu vyšší londýnské společnosti a Anglie se snažila poukázat na její technologickou

² What is an Expo? *Bureau International des Expositions*. Dostupné z: <<https://www.bie-paris.org/site/en/what-is-an-expo>>.

³ Tamtéž.

⁴ HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 108.

⁵ ИНОЗЕМЦЕВА, Ирина Евгеньевна. Всемирные выставки, их роль и значение. *Аналитика культуры*. 6 (1), Dostupné z: <http://analiculturolog.ru/journal/archive/item/407-article_40-5.html>.

vyspělost.⁶ V té době ještě výstava nenesla název světová, nýbrž „*Velká výstava práce průmyslu všech národů*“ („*Great Exhibition of the Works of Industry of all Nations*“), ale i přesto je možné ji označovat za první světovou výstavu, která se konala.⁷

Další výstavy na sebe nenechaly dlouho čekat a během druhé poloviny 19. století se jich konalo deset. Postupně se začíná měnit charakter výstav. K průmyslovým expozicím se připojují i expozice z jiných oblastí, např. archeologie, dějin umění atd. Technický a průmyslový ráz už není jedinou myšlenkou výstav, do popředí se dostává možnost **nabývat nové vědomosti** a informovat se – návštěvníci mohou získat informace o současných problémech lidstva, např. hospodářských a sociálních problémech.⁸

Nejvíce výstav od roku 1851 do 1900 uspořádala Francie, a to celkem pět. Lidé začali vnímat výstavy jako nejvýznamnější události, během kterých dochází ke kulturní výměně a zároveň bylo možné tyto události považovat za diplomatická a ekonomická zasedání. Během výstav se začínají pořádat nejrůznější přednášky, semináře nebo diskuse. Ty bylo možné navštívit v rámci výstav.⁹ Na pařížských výstavách se čím dál více začalo ustupovat od konzervativních expozic a pořadatelé se snažili do výstav vnést něco nového. Stále se vystavovaly řemeslné a průmyslové produkty, ale své místo si vydobývaly i atrakce sloužící především k odpočinku a zábavě. Výstavy už nejsou technickými přehlídkami nejrůznějších moderních vymožeností, ale postupně se z nich stávají centra zábavy a místa oblíbená běžným člověkem.¹⁰

Ve 20. století se výstavy postupně začínají měnit, a nejen ony samotné, ale i tradice výstavnictví. Jednou ze změn je přístup k vystavovanému předmětu. Na prvních výstavách se kladl důraz na způsob uložení exponátu, tím pádem byla návštěvníkova pozornost zaměřena i na jiné objekty než na samotný exponát, a to konkrétně na vitrínu a podstavec. Ve 20. století se snaží zaměřit návštěvníkovu pozornost čistě na vystavovaný předmět a celkově se mění celý koncept výstavnictví. Pokouší se o ucelenější představení konkrétního exponátu, ale zároveň se objevuje snaha, aby výstava působila jako celek. Jedním z faktorů, který měl vliv na přeměnu výstavnictví,

⁶ HALADA, Jaroslav. Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000. 2000. Praha: Libri. s. 11.

⁷ LNĚNÍČKOVÁ, Jitka. Svítidla na první světové výstavě – Londýn 1851. *Světlo*. 12 (5), s. 62–63. Dostupné z: <<http://www.odbornecasopisy.cz/res/pdf/42156.pdf>>.

⁸ HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s.11–12.

⁹ A short history of Expos. *Bureau International des Expositions*. Dostupné z: <<https://www.bie-paris.org/site/en/past-expos-a-short-history-of-expos>>.

¹⁰ HALADA, Jaroslav. Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000. 2000. Praha: Libri. s. 13.

byla elektrifikace. Ta ovlivnila jak samotné expozice, tak i architektonické řešení výstavišť a pavilonů. Výstavy postupně začínají být nezávislé na denním světle, neboť většina pavilonů začíná disponovat umělým osvětlením. Světová výstava v Barceloně 1929–1930 se zapsala do paměti návštěvníků jako výstava světla. Na hlavní budově, fontánách a kaskádách byla instalovaná světla, díky kterým byla výstava efektivně nasvětlená, a stala se tak jedinečnou. Dále je možné zmínit Světovou výstavu v Chicagu 1933–1934. Ta se díky elektrifikaci celá oprostila od denního světla, tudíž návštěvníci mohli navštěvovat expozice i během večerních hodin. Aby pořadatelé dosáhli maximálního dojmu, začínají používat kromě tradičních materiálů i ty nejvzácnější. Příkladem může být německý pavilon na výstavě v Barceloně v letech 1929–1930. O tento návrh se zasloužil Ludwig Mies van der Rohe. Na stavbu pavilonu byly použity materiály jako zelený mramor a římský travertin. Pavilon byl ozdoben i polodrahokamy.¹¹

Kromě klasických výstavních a architektonických prostředků se do expozic začínají postupně přidávat zábavní prostředky, s jejichž pomocí se snaží expozici oživit a pozvednout na vyšší úroveň. Zároveň jde o to, aby návštěvníci prožili co nejintenzivnější zážitek. Nejdříve se jednalo o rozhýbané černobílé fotografie, později se začaly objevovat němé černobílé filmy. Ty byly později vystřídány barevným a ozvučeným filmem. Své místo ve výstavnictví si vydobyla i výstavní scénografie. Na rozdíl od divadelní scénografie je divák aktivní jednotkou – může volně procházet expozicemi a ve větší míře se do ní zapojit.¹²

Na světových výstavách nešlo jenom o představení nejmodernějších technologií nebo trendů v různých oblastech. Jak již bylo předestřeno výše, do pavilonů a výstav se začala promítat kultura dané země. Zejména před druhou světovou válkou do expozic začíná pronikat i nacionalismus, ten se dá demonstrovat na německém či sovětském pavilonu v Paříži 1937. Centrum této výstavy bylo postaveno v těsné blízkosti Eiffelovy věže, kde oba zmíněné pavilony stojí naproti sobě. Při této zmínce se dá spekulovat i o boji dvou ideologií, a to fašistické a socialistické. Ideologie byla taktéž jedním prvkem, který se postupně začal promítat do pavilonů a samotných expozic. Víceméně na

¹¹ HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 108.

¹² Tamtéž, s. 109.

každém pavilonu SSSR byly odkazy k sovětské ideologii.¹³ Opět je možné zmínit sovětský a německý pavilon v Paříži 1937. Nad sovětským pavilonem se tyčila kovová plastika V. I. Muchinové *Dělník a kolchoznice*. Mladý pár zvedající k nebi dva symboly Sovětského svazu, srp a kladivo. Na německém pavilonu byla umístěna říšská orlice s hákovým křížem, symbolem fašistického Německa. J. Halada ve své publikaci komentuje architektonické rozložení pařížské výstavy takto: „Architektonické zasazení do německého příspěvku do přímého sousedství k sovětskému pavilonu odporuje z dnešního a také dobového pohledu cílům organizátorům výstavy, totiž postavit symbol pro mírovou spolupráci národů.“¹⁴

Ačkoliv události první poloviny 20. století (např. velká hospodářská krize a obě světové války) měly ohromný dopad na světové výstavy, tak i za těchto nepříznivých podmínek se nadále rozvíjely a měnily. Výstavy konané po první světové válce už nikdy nedosáhly kulturního statutu, jaký byl pro ně typický do začátku války. Pořádalo se jich podstatně méně a některé z nich nedosahovaly takové úrovně jako ty předválečné. Pro potencionální návštěvníky bylo jednodušší zhlédnout film nebo poslechnout rozhlasový pořad o cizí, pro ně neznámé, zemi než jet na světovou výstavu, kde by se se zemí seznámili skrze národní pavilon.¹⁵

Za zmínku stojí i Světová výstava v Chicagu v roce 1933. Jejím cílem bylo, aby návštěvníci zapomněly na dění kolem nich, konkrétně na velkou hospodářskou krizi, a to především tím, že jim dávala možnost nahlédnout do budoucnosti, která je čekala po skončení krize.¹⁶ Tato výstava se stala přelomovou hned ze dvou důvodů. Objevily se fenomény a ty se staly tradicí pro následující výstavy. Zaprvé, společnosti se mohly stát součástí výstavy a vystavit si tak svůj vlastní pavilon např. General Motors, Ford nebo Chrysler. Tato novinka byla vítaná především podnikateli. Zadruhé, od roku 1933 měla každá světová výstava své téma (nebo motto), podle kterého se připravovaly pavilony a exponáty v nich.¹⁷ Níže uvádím několik příkladů:

- Chicago 1933 – Úspěchy vědy a její využití průmyslem k vytvoření bohatšího života pro lidstvo (*Science Finds, Industrie Applies, Man Adapts*),

¹³ HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 111.

¹⁴ Tamtéž, s. 158.

¹⁵ World's fair. *Encyclopedia Britannica*. Dostupné z: <<https://www.britannica.com/topic/worlds-fair>>.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ A Brief History Of World Expo. *Encyclopedia.com*. Dostupné z: <<https://www.encyclopedia.com/electronics/international-magazines/brief-history-world-expo#B>>.

- Brusel 1958 – Bilance světa pro svět lidštější („*Evaluation of the World for a More Humane World*“),
- Ósaka 1970 – Svět je jeden – pokrok a harmonii lidstvu („*Progress and Harmony for Mankind*“),
- Milano 2015 – Uživít planetu, energie pro život („*Feeding the Planet, Energy for Life*“),
- Dubai 2020 – Spojení myšlenek, vytváření budoucnosti („*Connecting Minds, Creating the Future*“).

Výstavy konající se ve 30. letech, tedy před začátkem války, se nesly v optimistickém duchu pro lepší budoucnost (např. Brusel 1935, New York 1939). Představení nových technologií v Bruselu bylo vyjádřením naděje na mír všech zúčastněných zemí. Pořadatelé chtěli, aby návštěvníci na chvíli zapomněli, na události sužující svět, a zároveň jim chtěli představit budoucnost.¹⁸

Druhá světová válka na sebe nenechala dlouho čekat a zasáhla téměř celý svět, včetně výstavnictví. Po válce došlo k obnovení výstav a první se konala v Bruselu v roce 1958. Země se začaly postupně obnovovat a dostávat z následků druhé světové války, a to stejné museli udělat lidé – obnovit svou důvěru k pokroku, poněvadž byl pro všechny klíčový. Důležitou roli ve 20. století sehrála studená válka, která se taktéž promítla i do světových výstav v podobě rivality mezi Sovětským svazem a Spojenými státy americkými, konkrétně na výstavách v Bruselu 1958 a Montrealu 1967. Oba pavilony chtěly představit to nejlepší, co jejich země nabízí a rivalita mezi nimi byla očividná. V Ósace 1970 podtext studené války nebyl tak silný, ale obě země stále měly v rámci své expozice vesmírné programy.¹⁹

K větší změně dochází na konci 20. století. V centru pozornosti už nestojí myšlenka pokroku, technologie, či oslava historické události, nýbrž environmentální problémy a jejich možné řešení, ale taky sociologické problémy. Bylo zorganizováno několik výstav odkazujících k oslavě výročí, ale už to nebyvalo pravidlem. Expozice ve španělské Seville 1992 připomínala 500. výročí první plavby Kryštofa Kolumba do

¹⁸ A Brief History Of World Expo. *Encyclopedia.com*. Dostupné z: <<https://www.encyclopedia.com/electronics/international-magazines/brief-history-world-expo#B>>.

¹⁹ World's fair. *Encyclopedia Britannica*. Dostupné z: <<https://www.britannica.com/topic/worlds-fair>>.

Ameriky.²⁰ Další výstava spojená s výročím proběhla v roce 2000 a jednalo se o Světovou výstavu v Hannoveru. Návštěvníkům nabídla shrnutí posledního tisíciletí.²¹

2.3. Mezinárodní úřad pro výstavnictví

Na začátku 20. století dochází k rozmachu výstav a za rok se jich koná hned několik. Při takovém množství nebylo možné zaručit kvalitu a úroveň výstav. Zároveň se začaly objevovat výstavy, např. koloniální, které nespádaly do konceptu světových výstav, ale přesto byly pořádány pod tímto názvem. Dalším problémem byla nedostatečná transparentnost – každá země si určovala svá pravidla a ta nebyla dále s nikým konzultovaná, tudíž se mohla lišit, a potenciální návštěvníci výstavy nebyli informováni o vnitrostátních zákonech platících v zemi. Posledním důvodem byla velká finanční vyčíženost pro hostující zemi – rok od roku se finanční výdaje zvyšovaly v závislosti na velikosti a pompéznosti výstavy.²²

Ve společnosti chyběl orgán, který by kontroloval a dohlížel, ať už na práva účastníku, nebo samotný koncept a průběh výstav. První pokusy o vznik organizace, jejíž cílem by bylo řízení světových výstav, se objevuje v roce 1867 v Paříži. Generální komisař britského pavilonu vytvořil zakládací listinu. V dokumentu byly stanoveny tři základní cíle:

- supervize délky a velikosti výstavy,
- rozlišení výstava na základě jejich rozdílů a zaručení kvality vystavovaných předmětů,
- vytvoření rotačního systému mezi pořádajícími státy.²³

Přestože od roku 1867 proběhlo ještě několik pokusů o vytvoření jednotné instituce, tak až rok 1928 byl úspěšným. Ve Francii proběhl kongres za účasti 43 zemí, které podepsaly diplomatickou konvenci. Ta měla zaručovat frekvenci a kvalitu výstav a zároveň byl založen Mezinárodní úřad pro výstavnictví (*Bureau of International Expositions*, používaná zkratka BIE) sídlící v Paříži. V konvenci byla taktéž sepsána hlavní kritéria pro světové výstavy, a sice:

²⁰ Tamtéž.

²¹ A Brief History Of World Expo. *Encyclopedia.com*. Dostupné z: <<https://www.encyclopedia.com/electronics/international-magazines/brief-history-world-expo#B>>.

²² Our History. *Bureau International des Expositions*. Dostupné z: <<https://www.bie-paris.org/site/en/about-the-bie/our-history>>.

²³ Tamtéž.

- hlavním cílem výstavy není komerční zisk,
- nejedná se o výstavu výtvarného umění,
- výstava bude trvat déle než tři týdny.

Pokud výstavy konané po roce 1928 splňovaly výše uvedená kritéria, tak se musely řídit pravidly vydanými BIE. V konvenci byly dále ukotveny druhy výstav, a to všeobecné a specializované. Na výstavách všeobecných jsou vystavovány předměty z několika oblastí lidské činnosti. J. Halada cituje charakteristiku všeobecné výstavy ze samotné konvence: „Výstava se stává univerzální (nebo můžeme přeložit synonymem všeobecnou – pozn. aut.) tehdy, jestliže prezentuje metody a pokrok, jehož bylo či bude docíleno v několika oblastech lidského snažení.“²⁴ Další specifika všeobecné výstavy jsou uvedena na oficiální webové stránce BIE, a sice že:

- výstava trvá až 6 měsíců,
- plocha výstaviště není nijak omezená,
- téma výstavy se dá považovat za obecnější, není blíže specifikované,
- účastníci si mohou postavit vlastní pavilon.²⁵

Naopak expozice na specializovaných výstav jsou obvykle z jedné oblasti lidské činnosti. Tento druh výstavy byl vytvořen za účelem omezení finančních nákladů na organizaci celé události jak pro hostitele, tak i pro účastníci se země. Dalšími kritérii specializovaných výstav jsou:

- výstava trvá déle než 3 týdny,
- výstava má konkrétnější téma než výstava všeobecná,
- hostitel je povinen zajistit účastníkovi prostor uvnitř výstaviště.²⁶

Výše uvedené rozdělení bude dostačující pro tuto práci, ale roku 1989 se změnily směrnice a BIE ustoupilo od označení „všeobecná“ a „specializovaná“ výstava a zavedlo nová pravidla. Ta rozlišují, zdali je výstava registrovaná v Mezinárodní kanceláři pro výstavy.²⁷

²⁴ HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 112.

²⁵ Our History. *Bureau International des Expositions*. Dostupné z: <https://www.bie-paris.org/site/en/about-the-bie/our-history>.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 116.

Hlavní náplní organizace je vytváření programu světových výstav, následně dohlížení na jejich průběh a kontrola kvality výstav. Další povinností BIE je ochrana práva organizátorů a účastníků výstavy. Kromě organizace výstav je důležitým úkolem pozorovat a zaznamenávat úroveň lidského poznání a vědění, ale i podporovat rozvoj samotných výstav, které jsou chápány jako prostor, kde dochází k mezinárodní výměně informací.²⁸

²⁸ HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 112.

3. Ruská účast na světových výstavách v 19. století a na počátku 20. století

Rusko, konkrétně Ruské impérium, se poprvé zúčastnilo výstavy v roce 1851 v Londýně. Bylo pozváno anglickým velvyslancem v lednu roku 1850. Hrabě P. Kiselev, ministr státního majetku, zastával názor, že by se impérium mělo zúčastnit výstavy. Účast by se dala považovat za důležitý prostředek pro seznámení se zahraničními spotřebiteli. Realizaci ruské expozice dostal na starost speciální výbor při Ministerstvu financí a generálním komisařem byl jmenován G. Kamjenskij.²⁹ První ruská expozice se skládala z 365 exponátů. Tou dobou zemi stíhala krize, a proto mnoho obchodníků, továrníků, či zemědělců nestálo o účast na výstavě. Ruské impérium na výstavě představilo výrobky ze železa a oceli, kůži, bavlnu, nebo luxusní doplňky.³⁰ Ruská expozice nedosahovala takových rozměrů v porovnání s ostatními pavilony vystavujících států, což souviselo se zaostalostí a nerozvinutým průmyslem země. Na výstavě nebylo představeno mnoho nových předmětů, a proto návštěvníci vyhledávající nové trendy nebyli zcela uchvázeni ruskou expozicí. I přes nedostatek vystavených předmětů ruští vystavovatelé získali ocenění poroty.³¹

Pařížskou výstavu v roce 1855 Ruské impérium vynechalo kvůli probíhající Krymské válce. Rusko-francouzské vztahy se nadále upevňovaly a Napoleon III. pozval Alexandra II., aby se jeho země zúčastnila další výstavy konající se v Paříži v roce 1867. Generálním komisařem byl vybrán D. Grigorovič. Ruskému impériu se dostalo velkého úspěchu. Návštěvníky zaujal bronzový model Petropavlovské pevnosti vyrobený v petrohradské fabrice. Pozornosti neušla ani dřevěná vyřezávaná chalupa vyrobená cechem ve Vladimírské gubernii. Kromě architektury nebo umění se v rámci expozic začaly objevovat i vědecko-technické inovace (např. Paříž 1878). Jednalo se o svářečí přístroj N. Benardose, který umožňoval tavit kovy za pomoci elektrického oblouku.³²

²⁹ ИНОЗЕМЦЕВА, Ирина Евгеньевна. Россия на всемирных выставках: исторические штрихи. *Россия и современный мир*. 17(3), 195–196. Dostupné z: <<http://rossovmir.ru/files/3-10.pdf>>.

³⁰ Бриллианты, шампанское и гречка: успехи России на всемирных выставках. *КУЛЬТУРА.РФ*. Dostupné z: <<https://www.culture.ru/materials/255878/brillianty-shampanskoe-i-grechka-uspekhi-rossii-na-vsemirnykh-vystavkakh>>.

³¹ ИНОЗЕМЦЕВА, Ирина Евгеньевна. Россия на всемирных выставках: исторические штрихи. *Россия и современный мир*. 17(3), 195–196. Dostupné z: <<http://rossovmir.ru/files/3-10.pdf>>.

³² Участие Российской Империи на Всемирных выставках. *Найди свою выставку!*. Dostupné z: <<https://exposale.net/ru/category/istoriya-vystavok/uchastie-rossijskoj-imperii-na-vsemirnyh-vystavkah>>.

Postupem času se na Rusko přestalo nahlížet jako na „divokou“ a zaostalou zemi. Začal to být národ tíhnoucí ke kapitalistické výrobě. Taktéž Ruské impérium začalo předbíhat největší evropské velmoci, ať už teritoriálně nebo demograficky, a s tímto statutem vstoupilo do 20. století.³³

V roce 1922 vzniká Sovětský svaz a ten se poprvé účastní Mezinárodní výstavy moderní uměleckoprůmyslové výroby („*Exposition internationale des arts décoratifs et industriels modernes*“) v Paříži v roce 1925. Ačkoliv se nejedná o výstavu světovou, ale pouze mezinárodní, tak i přesto by měla být zmíněna už jenom kvůli rozličným architektonickým pohledům na moderní architekturu. Na jedné straně je koncepce moderní architektury K. Melnikova navržena ve stylu konstruktivismu [1, 2], na straně druhé stojí odlišný pohled francouzského architekta Le Corbusiera, který do své budovy vnesl prvky funkcionalismu. [3]

Le Corbusier vytvořil svou koncepci zářícího města. V té apeloval na to, aby obyvatelé města viděli oblohu, měli dostatek slunečního světla a stromů ve svých domácnostech. Koncepci blíže světu představil právě na Mezinárodní výstavě v Paříži 1925 svým projektem *L'Esprit Nouveau*. Jednalo se o „obytnou buňku“ disponující minimálním množstvím vybavením. Architekt se nechal slyšet, že tento prototyp bydlení chce využít k sestavení několikapatrových domů. Jedním z prvků *L'Esprit Nouveau* je zakomponování přírody do budovy – strom se stal součástí stavby a prorůstá kruhovým otvorem nacházejícím se na rovné střeše. Na stavbu byly především použity materiály vzbuzující pocit surovosti například beton a ocel. Vnitřní prostory byly vybaveny jednoduše a funkčně.³⁴

Hlavní zásadou pro sovětský pavilon bylo, aby vyjadřoval hlavní ideje Sovětského svazu. Dalším požadavkem bylo, aby se pavilon lišil od obvyklé evropské architektury. Stavba se stala symbolem vyjadřujícím revolučnost a dynamičnost sovětského konstruktivismu.³⁵ Projekt K. Melnikova představoval jednopatrovou budovu ze skla a dřeva se stožárem. Celá stavba byla natřena červenou, šedou a bílou barvou. Při

³³ ИНОЗЕМЦЕВА, Ирина Евгеньевна. Россия на всемирных выставках: исторические штрихи. *Россия и современный мир*. 17(3), 196. Dostupné z: <<http://rossovmir.ru/files/3-10.pdf>>.

³⁴ МАНУКЯН, Джемма Владимировна. Новые тенденции выставочного проектирования в контексте Международной выставки в Париже 1925 года. *Артукульт*. 3 (19). 2015. с. 46. Dostupné z: <[http://articult.rsuh.ru/upload/articult/journal_content/019/ARTICULT-19_\(3-2015,P.44-53\)-Manukyan.pdf](http://articult.rsuh.ru/upload/articult/journal_content/019/ARTICULT-19_(3-2015,P.44-53)-Manukyan.pdf)>.

³⁵ HRŮZA, Jiří & KROHA, Jiří. *Sovětská architektonická avantgarda*. 1973. Praha: Odeon.

tvorbě návrhu pavilonu Melnikov vycházel z „asketicky pojaté racionální formálnosti.“³⁶ Především Melnikov věřil, že pavilon bude odrážet snahu celého sovětského národu. A zároveň si byl vědom toho, že ne každý návštěvník zavítá do „jeho“ pavilonu, a přesto chtěl, aby lidé viděli, co je v něm vystavováno. Z tohoto důvodu zvolil skleněnou fasádu, aby i procházející si mohli všimnout co všechno sovětský pavilon nabízí a díky schodišti bylo možné si pavilon prohlédnout z vrchu. Melnikov myslel i na komfort hostů, a proto střechu navrhl tak, aby do vnitřních prostor mohl proudit čerstvý vzduch. Zároveň byla navržena tak, aby v případě nepříznivých podmínek déšť nepronikl dovnitř.³⁷

³⁶ HRŮZA, Jiří & KROHA, Jiří. *Sovětská architektonická avantgarda*. 1973. Praha: Odeon. s. 40.

³⁷ МАНУКЯН, Джемма Владимировна. Новые тенденции выставочного проектирования в контексте Международной выставки в Париже 1925 года. *Артикульт*. 3 (19). 2015. с. 48–49. Dostupné z: <[http://articult.rsuh.ru/upload/articult/journal_content/019/ARTICULT-19_\(3-2015,P.44-53\)-Manukyan.pdf](http://articult.rsuh.ru/upload/articult/journal_content/019/ARTICULT-19_(3-2015,P.44-53)-Manukyan.pdf)>.

Přehled všeobecných světových výstav I. kategorie

Předchozí kapitola byla věnovaná ruské účasti na světových výstavách do vzniku Sovětského svazu, který vzniká 30. prosince 1922. Výjimkou je výstava konaná v Paříži v roce 1925. Následující kapitola je věnovaná výstavám konajícím se po roce 1922, kdy tedy už existuje Sovětský svaz a bude zaměřena na výstavy, kde byl Sovětský svaz jedním z účastníků. V práci nejsou zmíněny všechny výstavy, kterých se Sovětský svaz účastnil. Nejvíce jsem se zaměřila na výstavy konané po druhé světové válce a k těm jsem doplnila Světovou výstavu v Paříži z roku 1937. Nutno zmínit, že předmětem bakalářské práce jsou výstavy všeobecné (registrované) spadající do I. kategorie (viz. 2.3. Mezinárodní úřad pro výstavnictví).

4. Paříž 1937

Paříž se měla poštěstí stát místem spojovaným se se světovou výstavou. Naposledy tomu bylo v roce 1925. Již čtyři roky po skončení mezinárodní výstavy Julien Durand, prezident obchodní komory, ve francouzském parlamentu navrhl, aby se uspořádala další výstava, která by svým tématem navazovala na Mezinárodní výstavu moderního uměleckoprůmyslové výroby z roku 1925. Původním záměrem bylo, aby se výstava soustředila na umění, design a umělecká řemesla. V roce 1932 došlo k rozšíření i na další oblasti civilizace, jako jsou věda, jazyk, umění a k tomu příslušná průmyslová odvětví. Tento nápad přišel z francouzského senátu a nebyl jediným. V témže roce městská rada Paříže navrhla, aby se výstava týkala i dělníků a zemědělců, především jejich života. Francouzská vláda se nakonec rozhodla spojit všechny tři podněty dohromady a 7. října 1932 si u BIE zarezervovala rok 1937 pro konání výstavy. Na základě výše zmíněných návrhů bylo rozhodnuto, že výstava bude rozdělena na tři témata:

- duchovní svět,
- světový mírový kongres,
- hospodářská výstava.³⁸

Dne 16. ledna 1933 francouzská vláda oficiálně potvrdila konání výstavy v Paříži v roce 1937. V květnu téhož roku proběhlo první setkání vrchního organizačního výboru.

³⁸ HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 149.

Dále bylo zapotřebí zvolit generálního komisaře výstavy. Tím se stal E. Labbé. Dne 23. října 1934 BIE potvrdil přihlášku Francie a oficiálně výstavu zaregistroval do I. kategorie. V prosinci roku 1934 začíná francouzské ministerstvo zahraničí zvat země, které v té době měly diplomatické zastoupení ve Francii. Aby pozvané země mohly začít navrhovat své pavilony a exponáty, bylo nutné zvolit ústřední téma výstavy. Nakonec bylo vybráno téma, „*Umění a technika v moderním životě*“ („*Arts et Techniques dans la Vie moderne*“). Výstavu postihly i problémy. Během příprav se vyskytly nemalé finanční problémy, a tak došlo k půlročnímu přerušení plánování výstavy. Dokonce se několikrát měnilo datum oficiálního zahájení. První návštěvníci mohli tedy výstaviště navštívit až 25. května 1937. Dokonce se stalo, že ani na zahájení nebyly dokonale připraveny všechny pavilony a práce na nich trvala i po 25. květnu. Poslední den, kdy byla výstava otevřená návštěvníkům, byl 25. listopadu 1937. Celkově Francie na výstavu pozvala 46 zemí a jejich pavilony a exponáty zhlédlo přes 31 milionů návštěvníků. Oficiální název výstavy byl „*Mezinárodní výstava umění a techniky v moderním světě*“ („*Exposition internationale des arts et techniques dans la vie moderne*“). Do dnešní doby je tato událost považována za jednu z příznačných událostí 20. století, na které každá země chtěla ukázat své nejlepší úspěchy na poli vědy, techniky a umění.³⁹

Výstaviště se rozprostíralo v samotném centru Paříže v oblasti Trocadéra, okolo Eiffelovy věže, na březích řeky Seiny a táhlo se až k Invalidovně. Na prostranství bylo vystavěno několik paláců a pavilonů, ať už od pořadajících Francie, nebo hostujících zemí. Francie měla kromě národního pavilonu Palác světla, Palác letectví a Palác Chaillot.⁴⁰ Stavba byla postavena na místě, kde původně stál palác Trocadéro. Původním záměrem bylo starý palác jenom obložit novou fasádou. Nakonec se architekti J. Carlu, Louis-Hippolyte a L. Azéma rozhodli strhnout střed původního paláce a nový sál umístili pod zem. Dodnes je Palác Chaillot jedním z klenotů Paříže, ale v minulém století dlouhá léta čelil kritice kvůli architektonickému stylu, ve kterém byl postaven – až příliš se přibližoval „monumentálnímu stylu diktatur v Německu a v Sovětském svazu“.⁴¹

³⁹ HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 149–150.

⁴⁰ МАНУКЯН, Джемма Владимировна. ЭКСПО 1937: выставка трех диктатур. Артикульт. 14 (2), 2014. с. 23. Dostupné z: <[http://articult.rsuh.ru/upload/articult/journal_content/014/ARTICULT-14_\(2-2014,P.23-32\)-Manukyan.pdf](http://articult.rsuh.ru/upload/articult/journal_content/014/ARTICULT-14_(2-2014,P.23-32)-Manukyan.pdf)>.

⁴¹ HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 155.

4.1. Sovětský pavilon

Pro Sovětský svaz to bylo poprvé, co mohl představit své úspěchy v nejrůznějších oblastech na velké mezinárodní události, jako byla výstava v Paříži. Ačkoliv se mezi lety 1926–1930 Sovětský svaz zúčastnil přes sto zahraničních výstav různých formátů a podob, tak se především jednalo o nízkonákladové výstavy. Na tomto typu výstav nebylo zapotřebí mít k dispozici vlastní pavilon. V období první pětiletky byl SSSR omezován finanční problémy spojenými s nucenou industrializací. Změna nastala v druhé polovině 30. let, kdy propaganda socialistického režimu dosáhla svého vrcholu v zemi a bylo zapotřebí, aby se objevila i za hranicemi.⁴² Finanční situace se začala postupně zlepšit a v roce 1937 se kromě 20. výročí od Říjnové revoluce slavilo i úspěšné zakončení druhé stalinské pětiletky.⁴³ Sovětská účast se projednávala na zasedání politbyra, a to hned několikrát. Přípravu pavilonu SSSR měl na starost Sovět národních komisařů (*Совет Народных Комиссаров*). Ten se zodpovídal politbyru a samotnému Stalinovi. Sovětský svaz byl ochotný vyčlenit značnou sumu na realizaci pavilonu, poněvadž výstavu vnímalo jako to pravé místo pro expozici věnovanou 20. výročí od Říjnové revoluce, kde by představili výsledky soupeření dvou politických systémů, a to socialismu a kapitalismu.⁴⁴

Sovětskému pavilonu byl vyčleněn pozemek na výstavišti o velikosti 9 000 m² v blízkosti Eiffelovy věže. Generálním komisařem sovětského pavilonu byl zvolen I. Mežlauk. Projekt navrhl architekt B. Jofan. Chtěl, aby stavba odkazovala na kulturní dědictví předchozích epoch. Tato myšlenka se v sovětské architektuře začala objevovat ve 30. letech 20. století, z tohoto důvodu chtěl tuto skutečnost promítnout do výstavního pavilonu Sovětské svazu. Jofan ve své tvorbě tíhnul k syntéze umění, a konkrétně ke spojení architektury a sochařství.⁴⁵ Přesně tato kombinace se na výstavě objevila. Architektonická konstrukce byla doplněna o dvacet čtyř metrovou sochu

⁴² КОНЫШЕВА, Евгения. «Комплекс превосходства»: Павильон СССР на Всемирной выставке в Париже и советская культурная дипломатия. *Quaestio Rossica*, 6 (1), 2018. с. 164. <<https://doi.org/10.15826/qr.2018.1.289>>.

⁴³ МАНУКЯН, Джемма Владимировна. ЭКСПО 1937: выставка трех диктатур. *Артикульт*. 14 (2), 2014. с. 24. Dostupné z: <[http://articult.rsuh.ru/upload/articult/journal_content/014/ARTICULT-14_\(2-2014,P.23-32\)-Manukyan.pdf](http://articult.rsuh.ru/upload/articult/journal_content/014/ARTICULT-14_(2-2014,P.23-32)-Manukyan.pdf)>.

⁴⁴ КОНЫШЕВА, Евгения. «Комплекс превосходства»: Павильон СССР на Всемирной выставке в Париже и советская культурная дипломатия. *Quaestio Rossica*, 6 (1), 2018. с. 165–166. <<https://doi.org/10.15826/qr.2018.1.289>>.

⁴⁵ МОЛОКОВА, Татьяна Алексеевна. Скульптура В. И. Мухиной «Рабочий и колхозница»: строительные аспекты создания и реконструкция. *Вестник МГСУ*. 8 (6). 2013. с. 35.

V. I. Muchinové *Dělník a kolchoznice*. Myšlenka sochy zobrazující dva mladé lidi v pohybu se objevila u Jofan v době, kdy projektoval pavilon. V otevřené soutěži vyhrála V. I. Muchinová. Jofan jí vysvětlil jeho představu: socha by měla představovat mladý pár kráčející vpřed a ve svých rukou drží srp a kladivo. Umělkyně jeho záměr přijala, ale vyjádřila i svůj vlastní názor: „...sousoší by nemělo vyjadřovat majestátnost, nýbrž dynamiku naší doby, přesněji umělecký ráz, který se u nás všude vyskytuje.“⁴⁶

Pavilon měl připomínat koráb, jehož příď měla být podstavcem pro sochu. Navržená konstrukce byla vertikální a podlouhlá. Budova pavilonu měla dynamikou odrážet rychlý růst a úspěchy prvního socialistického státu. Co se týče dekoru, tak fasáda byla pokrytá mramorem. [4] Přední strana pavilonu, kde se nacházel vchod, měla specifické dekorování. Pravá a levá strana vchodu byly zdobeny basreliéfem sochaře I. M. Čajkova zobrazující jedenáct erbů sovětských republik.⁴⁷ Nad centrálním vchodem visel erb Sovětského svazu z roku 1937 vypracovaný V. Favorským.⁴⁸

Nejzajímavějším, ale taky nejnákladnějším, exponátem sovětského pavilonu byla mapa Sovětského svazu vytesaná z čistého zlata o velikosti 19,5 m². Významné stavební projekty přehradních hrází byly zaznačeny drahokamy.⁴⁹ Dalšími vystavovanými předměty byly například: makety metra Komsomolskaja a Sokolniki, projekty obytných budov v nově vystavěných čtvrtích v Leningradu. Na výstavu byl i přivezen dulevský porcelán, cholujská a msťorská malba.

Sovětský svaz se na výstavě představil jako „země svatých zázraků“. Bohužel ne duchovních, jak si představovali slavjanofilové, ale společenských a průmyslových.⁵⁰

⁴⁶ МОЛОКОВА, Татьяна Алексеевна. Скульптура В. И. Мухиной «Рабочий и колхозница»: строительные аспекты создания и реконструкция. *Вестник МГСУ*. 8 (6). 2013. с. 36.

⁴⁷ ПОЛУНОВ, Александр. Рабочий и колхозница: Советский союз на Всемирной выставке в Париже 1937 года. *Родина*. 16 (3) 2004, с. 72.

⁴⁸ МОЛОКОВА, Татьяна Алексеевна. Скульптура В. И. Мухиной «Рабочий и колхозница»: строительные аспекты создания и реконструкция. *Вестник МГСУ*. 8 (6). 2013. с. 39.

⁴⁹ HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 149–159.

⁵⁰ ПОЛУНОВ, Александр. Рабочий и колхозница: Советский союз на Всемирной выставке в Париже 1937 года. *Родина*. 16 (3) 2004, с. 72.

4.2.Obraz sovětského pavilonu v československém tisku

Články týkající se výstavy v roce 1937, se kterými budu v této podkapitole pracovat, lze rozdělit na dvě skupiny – články z doby, kdy se výstava konala, tedy z roku 1937, a články publikované po skončení výstavy, konkrétně z období 1951–1976.

V první skupině lze nalézt především články porovnávající pavilony Německa a Sovětského svazu. V *Architektuře SIA* je část textu věnována krátkému popisu většiny pavilonů na výstavě. Německý a sovětský pavilon stojí naproti sobě poblíž hořejšího konce mostu d'Iéna. V článku je výše zmíněným pavilonům vytýkána jejich těžkopádnost a snaha o monumentálnost. Společným jmenovatelem obou pavilonů je propaganda. Dalším sdíleným prvkem jsou červená plátna, přičemž jejich funkcí bylo oslavovat vůdčí osobnosti obou národů. Dále je kritice vystavována snaha po primitivnosti německého pavilonu ve vnitřních prostorech. Na velkém výstavním prostoru jsou rozmístěny exponáty, kolem kterých může návštěvník projít po meandrovité dráze. Z článku také vyplývá, že Německo ve svém pavilonu nevyužívá tolik možných vymožeností (skla, zavěšovací plátna, záclony, světla atd.), a tak došlo k vytvoření primitivního výstavního prostoru. Detailnější popis sovětského pavilonu v článku není opomenut. Tomu vévodí socha mladého páru. Ta se především vyznačuje svěžestí a spontánností. Co se týká konstrukce, o ní se periodikum vyjadřuje takto: „Jinak vnějškově je ruský pavilon bez proporcí, ten tam je smysl pro harmonii.“⁵¹

Dalším tiskem nabízejícím přehled pavilonů je periodikum *Zemědělské zprávy*, a mezi zmíněnými nechybí ani německý či sovětský pavilon. Pavilon Německa se nepředstavuje světu pouze jako zemědělský stát, ale jako vlivná říše velkého průmyslu. *Zemědělské zprávy* uvádí, že pavilon SSSR je věnován sovětské propagandě a celá expozice je výhradně zaměřena na rozvoj sovětského zemědělství a průmyslu po revoluci. Z expozice tisk vyzdvihuje mapu Sovětského svazu o velikosti 22 m² a mozaiku složenou z 100 000 polodrahokamů, na které pracovalo 667 lidí a stihli ji zhotovit za více než rok.⁵²

⁵¹*Architekt SIA: Měsíčník pro architekturu, stavbu měst, bytovou péči a umění.* Praha: Spolek československých inženýrů, 20.9.1937, **36**(9). s. 137. ISSN 1803-3385. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:3d2248df-0fc3-4d32-b18f-40c99e9aa9e0>

⁵²*Zemědělské zprávy: úřední věstník Českého odboru zemědělské rady pro království české.* V Praze: Český odbor zemědělské rady pro království české, 01.10.1937, **37**(17). s. 138. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:12945810-5f8d-11e9-b2a9-005056825209>

V kapitole o všeobecných informacích o výstavě v Paříži jsou zmíněny i problémy, se kterými se organizátoři potýkali během příprav. Čtenáři se o nich mohli dočíst v periodiku *Venkov*. Jedním z problémů bylo neustálené odkládání oficiálního zahájení. Před stanoveným datem, 25. květnem, se začaly objevovat informace, že by mělo dojít k dalšímu odložení. K tomu se vyjádřil P. Mortier, generální komisař propagandy, a vyvrátil veškeré domněnky. Potvrdil, že dne 24. května francouzský prezident slavnostně zahájí výstavu a o den později se výstava otevře široké veřejnosti. V tento den by návštěvníci mohli navštívit pět pavilonů, včetně sovětského. V následujících dnech by měly být otevřeny pavilony Německa, Švédska, Švýcarska či Holandska. K dokončení zbylých pavilonů by mělo dojít během června.⁵³

V *Poledních listech* se také vyjadřují k pozdějšímu otevření výstavy. Ke dni 16. května je v článku napsáno, že výstava měla být již dva týdny otevřená. V tuto dobu byl nachystán pouze jediný pavilon, a to sovětský. *Polední listy* stavbu SSSR charakterizují slovy „skvělý a přepychově vybudovaný“.⁵⁴

Poslední článek, který pochází z roku 1937, se nachází v *Moravském večerníku* a je uveden nadpisem: „Pařížská výstava, jak o ní soudí odborník“. Již z nadpisu lze zjistit, že za celým článkem stojí „odborník“. Podle jeho slov sovětský pavilon nabízí jeden z nejsilnějších dojmů a zároveň přibližuje jeho vzhled čtenářům krátkým popisem: „Ohromná to budova s rozkročenými figurami mladého muže a ženy v nadživotní velikosti na špičce.“⁵⁵

Bohužel se mi nepodařilo najít více článků z roku 1937, proto se v následujících odstavcích zaměřím na články z pozdějších let. V těchto článcích je zcela jiný pohled na pavilon SSSR. Především články jsou především novinové, takže jejich charakter je především informativní a snaží se čtenářům předat základní informace ať už o výstavě či samotných pavilonech. Naopak v následujících odstavcích články pochází z periodika zaměřeného na architekturu a umění, a to *Architektury ČSR*. Z tohoto důvodu se jejich autoři na pavilon dívají kritičtěji a snaží se stavbu zařadit do kontextu sovětské

⁵³ *Venkov: orgán České strany agrární*. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 20.05.1937, **32**(117). s. 5. ISSN 1805-0905. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:a160cf70-53c1-11e8-98e3-5ef3fc9bb22f>

⁵⁴ *Polední list*. Praha: Tempo, 16.05.1937, **11**(135). s. 11. ISSN 1804-8838. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:a02082c0-c0f2-11e2-ada5-005056825209>

⁵⁵ *Moravský večerník*. Olomouc: Josef Friedl, 11.11.1937, **16**(289). s. 3. ISSN 2533-4646. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:60a3a690-a2dd-11e8-ba56-5ef3fc9bb22f>

architektury. Valná většina z následujících článků reflektuje například sovětskou architekturu během 20. století. Ne všechny články na pavilon nahlíží jako na celek, v některých je zmínka pouze o soše V. I. Muchinové.

Prvním z článků pochází z roku 1976 a je věnovaný sovětské avantgardní architektuře. F. Haas, autor článku, se zde věnuje dynamismu v architektuře. Podle autora je dynamismus vnímán jako „budování, energické tempo výstavby a přímo hořecnaté úsilí dosáhnout a překonat vyspělé země kapitalistického světa“. ⁵⁶ Ačkoliv v období 30.–50. let 20. století v sovětské architektuře nebylo místo pro dynamismus, tak i přesto se v architektuře jedné budovy odrazil a skvěle vystihl dynamický ráz sovětské společnosti. Touto stavbou byl sovětský pavilon na výstavě v Paříži v roce 1937. ⁵⁷

Další článek navazující na dynamismus z předchozího odstavce je z roku 1951. Zde je především vyzdvihována práce V. I. Muchinové na sovětském pavilonu. Ačkoliv socha nenavazuje na ruskou tradici, tak svým dynamismem ztělesňuje velkou epochu a zároveň prohlubuje výraz budovy. ⁵⁸

Ve vydání *Architektury ČSR* z roku 1957 je uvedeno, že pavilon Sovětského svazu je bezesporu jednou z nejlepších staveb sovětské architektury. Sochu V. I. Muchinové autor popisuje jako „monumentální symbol sovětského zřízení“. ⁵⁹

Poslední článek pochází z roku 1962 a pojednává o syntéze umění. Autor článku O. A. Švidkovskij v něm uvádí, že sochařství a malířství ve velké míře závisí na architektonickém provedení budovy. Jak sochař, tak i malíř musí brát v potaz kompoziční záměr, aby nedošlo k narušení celku a harmonie. Jako příklad Švidkovskij uvedl sovětský pavilon v Paříži v roce 1937. Sovětský a zahraniční tisk uznaly, že tato stavba je skvělým příkladem umělecké syntézy a je to „dílo hlubokého a skvěle vyjádřeného uměleckého obsahu“. ⁶⁰

⁵⁶ *Architektura ČSR*. Praha: Klub Architektů, 1976, **undefined**(1). s. 33. ISSN 0300-5305. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:0ec3a3b0-957a-11e6-89b1-5ef3fc9ae867>

⁵⁷ Tamtéž, s. 33–34.

⁵⁸ *Architektura ČSR*. Praha: Klub Architektů, 1951, **undefined**(1-12). s. 133. ISSN 0300-5305. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:2ba89540-8a89-11e6-84e2-005056827e51>

⁵⁹ *Architektura ČSR*. Praha: Klub Architektů, 1957, **undefined**(10). s. 514. ISSN 0300-5305. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:e24a9770-d6b6-11e6-9964-005056825209>

⁶⁰ *Architektura ČSR*. Praha: Klub Architektů, 1962, **undefined**(3). s. 148. ISSN 0300-5305. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:83b5d281-e72b-11e6-8b85-5ef3fc9ae867>

5. Brusel 1958

Obecně po druhé světové válce svět sužovalo několik problémů a taktéž panovala skepse k pořádání světových výstav. Poslední předválečná výstava proběhla v New Yorku 1939–1940. Přesto už dva roky po konci války se objevily první návrhy k uspořádání výstavy, ale k jejímu uskutečnění došlo až v roce 1958 v belgickém Bruselu.⁶¹ Ačkoliv to byla první poválečná výstava, tak její atmosféra byla diktována politickým děním, ve kterém panovaly především dvě politické ideje – kapitalismus a socialismus.⁶² V době konání výstavy byla politická situace vcelku příznivá. Na XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu vystoupil tehdejší I. tajemník N. Chruščov s otevřenou kritikou dosavadní sovětské politiky a díky jeho projevu došlo k značnému uvolnění jak v politice, tak i ve společnosti.⁶³

Původní termín konání byl stanoven na rok 1955, ale kvůli probíhající korejské válce, byla realizace výstavy přesunuta na rok 1958. V roce 1952 vzniká generální komisariát, na jehož příkaz vzniká Výstavní společnost. Ta měla podle nařízení komisariátu výstavu uspořádat. Obě tyto instituce na výstavu vyčlenily dvě miliardy belgických franků a rozpočet Belgického království činil osm miliard franků. Belgická vláda v rozeslaných pozvánkách uvedla, že „výstava bude postavena do služeb lidstva“ a exponáty by se měly posuzovat „lidským měřítkem“. Rozvolněná politická situace a touha lidstva po míru se promítly do motto výstavy – *Bilance světa pro svět lidštější*.⁶⁴

Světová výstava v Bruselu (neoficiální název Expo '58) se konala od 17. dubna do 19. října 1958 a centrem výstavy se stal Královský park ve čtvrti Heysel okolo bulváru Centenaire. Symbolem výstavy bylo Atomium symbolizující nejen světovou výstavu, ale taky vznik nové etapy lidstva, a to konkrétně atomové. [5] Výstavy se zúčastnilo 47 zemí a nechyběly zde ani mezinárodní organizace, např. Červený kříž, OSN, Evropská rada a další. Kromě již zmíněných účastníků se do výstavy zapojily i pavilony s mezinárodní účastí, např. Mezinárodní palác vědy, Palác krásných umění, či expozice železničního parku. Zajímavostí je, že první den výstavy byly kompletně

⁶¹ HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 182–183.

⁶² KRAMEROVÁ, D.; SKÁLOVÁ, V.; HAVRÁNEK, V.; BERGMANOVÁ, M. *Bruselský sen: československá účast na světové výstavě EXPO 58 v Bruselu a životní styl 1. poloviny 60. let*. Praha: Arbor vitae, 2008, s. 16–17.

⁶³ Tamtéž, s. 19.

⁶⁴ HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 182–183.

dokončeny pouze tři pavilony (československý, sovětský a britský). Největší komplikace se vyskytly u francouzského pavilonu. Během stavby došlo ke zřícení části konstrukce, a tak byl pavilon otevřen veřejnosti až v polovině května.⁶⁵

Symbolem výstavy se stal 165 miliardkrát zvětšený model struktury krystalu železa – Atomium. Dodnes je stavba dominantou Heyselského parku, kde se výstava konala. V jedné z částí stavby byla pro návštěvníky připravena expozice na téma „Atom a jeho mírové využití“.⁶⁶

5.1. Studená válka nejen na poli diplomacie

Po druhé světové válce bylo zřejmé, že nedojde k očekávané spolupráci mezi Sovětským svazem a Západem. SSSR se nechtěl vzdát své marxisticko-leninské ideologie. Cílem tohoto myšlení byla světová revoluce a zničení západní kultury. Po roce 1945 Sovětský svaz začíná ovládat další státy střední a jihovýchodní Evropy a svou ideologii chtěl rozšířit do dalších evropských států, ale i na další kontinenty. Sovětský svaz a Spojené státy americké nebyly jedinými účastníky studené války. Další participanty byly západní a prozápadní státy. Ty stály proti sovětským satelitům a jiným komunistickým státům, ale obou výše zmíněných států se studená válka dotkla nejvíce. J. Cholinský v rozhovoru zmiňuje významnou roli jaderného potenciálu obou mocností, který měl největší podíl na tom, proč se studená válka nepřeměnila ve válku horkou. Na studenou válku se nahlíží primárně z hlediska dějin vojenských, politických, ale taky mezinárodních vztahů a diplomacie.⁶⁷

Studená válka se taktéž promítla do expozic na Světové výstavě v Bruselu, především do expozic sovětského a amerického pavilonu. Oba zmíněné pavilony se nacházely na výstavišti v blízkosti, a to nebyla náhoda. Byl to záměr výboru, který měl výstavu na starost. Tímto se chtěl pokusit o obnovení míru, ale už na první pohled bylo zřejmé, že v obou zemích vládly protichůdné ideologie, což vyvolávalo určité napětí. Ani návštěvníci nepotřebovali znalosti na to, aby napětí na výstavě pocítili.⁶⁸

⁶⁵ HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 182–183.

⁶⁶ Tamtéž, s. 186.

⁶⁷ CHOLINSKÝ, Jan, 2013. Studená válka mezi Východem a Západem. *SECURITAS IMPERII*. Praha: Themis, 7(1), s. 208–210. ISSN 2787-9348. Dostupné z: <<https://www.ustrcr.cz/data/pdf/publikace/securitas-imperii/no22/208-234.pdf>>.

⁶⁸ PAIR, le, G.; BEZOOIJEN, van, R. Two superpowers at EXPO '58. in: WALLIS de VRIES, G. *Thing theory & Urban objects at EXPO '58*. vol. 3. Eindhoven: Eindhoven University of Technology, 2012, s. 72.

Spojené státy americké původně nebyly natolik zainteresované do samotné expozice, ale potom co bylo oznámeno, že Sovětský svaz chystá na bruselskou výstavu něco velkého, tak Spojené státy nechtěly zůstat pozadu. V roce 1956 byla každému pavilonu přiřazena výstavní plocha. Sovětský svaz podal návrh, aby ostatní socialistické země měly své pavilony okolo sovětského, a tak mohlo dojít k vytvoření „socialistickému bloku“ se sovětským pavilonem jako centrem celého „bloku“. Tento návrh měl odkazovat ke skutečnému socialistickému bloku a zároveň měl poukazovat na úspěchy SSSR. Tento návrh ale nedopadl podle očekávání Sovětského svazu – většina zemí východního bloku se nepodílela na sovětském plánu a jedinými socialistickými zeměmi byly Československo a Maďarsko. Ovšem oba tyto státy ve svých expozicích a pavilonech ukazovaly svou nezávislost než jejich náklonost k Sovětskému svazu.⁶⁹

Moderní budova amerického pavilonu byla zasazena do zadní části pozemku, a tak se před pavilonem otevíralo náměstí s bazén s fontánami. Vybudovaný prostor měl v návštěvnicích vzbuzovat příznivý dojem a celý pavilon se přibližoval „lidskému rozměru“, jenž byl podstatou výstavy.⁷⁰ Pavilon nabízel návštěvníkům možnost podívat se na první barevnou televizi, ochutnat zmrzlinu nebo slavné sycené nápoje, mezi nimiž byla i Coca-Cola.

Studená válka se netýkala pouze mezinárodních vztahů, diplomacie či jaderných zbraní. Jednou z oblastí, kde Sovětský svaz a Spojené státy soupeřily, bylo i dobývání kosmu. Obě velmoci se snažily o vědecko-technickou převahu, do které investovaly jak finanční a materiální zdroje, tak i ty lidské. Toto soupeření se objevilo i v rámci sovětské expozice. V ní byl vystaven model první umělé družice Země *Sputnik 1* vypuštěný do vesmíru 4. října 1957 a *Sputnik 2*. Oba tyto modely přitahovaly značnou pozornost návštěvníkům a zároveň jim připomínaly, že součástí studené války jsou i tzv. vesmírné závody.⁷¹

⁶⁹ PAIR, le, G.; BEZOOIJEN, van, R. Two superpowers at EXPO '58. in: WALLIS de VRIES, G. *Thing theory & Urban objects at EXPO '58*. vol. 3. Eindhoven: Eindhoven University of Technology, 2012, s. 73.

⁷⁰ HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 189.

⁷¹ PLUVINAGE, Gonzague. *Expo 58: Between Utopia and Reality*. 2008. Brusel: Brussels City Archives. s. 157.

5.2.Sovětský pavilon

Sovětskému pavilonu byla přidělena největší vystavovací plocha na výstavišti, a to konkrétně 30 000 m².⁷² Do architektury pavilonu se promítly soudobé architektonické požadavky nastolené N. Chruščovem v roce 1956. Jeho projevem započala destalinizaci architektury. Na základě projevu bylo zakázáno zdobení nebo dekorování v architektuře a chtěl, aby se architektura odklonila od stalinského socialistického realismu. Taktéž vyzval sovětské architekty, aby se více zaměřili na nákladově efektivní budovy. Dalším Chruščovovým požadavkem bylo, aby na stavby byly využity nejmodernější stavební technologie a umělé materiály. V době příprav na Světovou výstavu v Bruselu byla klíčová soutěž o architektonický návrh. Jednalo se o první poststalinský návrh zpracovávající nové požadavky sovětské architektury a cílem bylo najít nový způsob reprezentace Sovětského svazu jako moderní velmoci.⁷³ Úkolem architektury bylo reprezentovat socialistickou ideologii projevenou racionalitou, mocí. Dále se očekávalo, že se do architektury zakomponují modernější přístupy, neboť měla poukázat na pokrokovost Sovětského svazu. Na základě těchto požadavků byla navržena rektilineárně tvarovaná budova zkonstruovaná především ze skla, hliníku a oceli.⁷⁴ Jednalo se o konstrukci skládající se ze šestnácti nosníků, na kterých byla pomocí ocelových lan zavěšena střecha, a zvenčí byla zakrytá skleněným pláštěm. Díky plášti budova vypadala jako velká krychle, a tím si vysloužila označení „lednička“.⁷⁵ Návrh pavilonu byl vybrán z 21 projektů zapojených do uzavřené soutěže. Vítězný projekt zpracovala skupina poměrně mladých architektů – J. Abramov, A. Boreckij a V. Dubak, součástí skupiny byli i dva inženýři. Konkrétní stavební práce začaly v prosinci roku 1956.⁷⁶ [6]

Jak již bylo zmíněno, tématem bruselské výstavy bylo motto „*Bilance pro svět lidštější*“, a tak pořadatelé očekávali, že se do expozic a pavilonů promítne „lidský rozměr“. Bohužel se tak nestalo u pavilonu Sovětského svazu. Ten se snažil zaujmout

⁷² HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 188.

⁷³ REID, Susan. The Soviet Pavilion at Expo '58 and the search for a modern socialist style. in: ARANOVA, Alla; ORTENBERG, Alexander. *A History of Russian Exposition and Festival Architecture 1700-2014*. vol 1. New York, Routledge, 2018, s. 6–8.

⁷⁴ PAIR, le, G.; BEZOOIJEN, van, R. Two superpowers at EXPO '58. in: WALLIS de VRIES, G. *Thing theory & Urban objects at EXPO '58*. vol. 3. Eindhoven: Eindhoven University of Technology, 2012, s. 75.

⁷⁵ HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 190.

⁷⁶ REID, Susan. The Soviet Pavilion at Expo '58 and the search for a modern socialist style. in: ARANOVA, Alla, eds. ORTENBERG, Alexander. *A History of Russian Exposition and Festival Architecture 1700-2014*. vol 1. New York, Routledge, 2018, s. 9.

svou megalomanií a expozicí přehlcenou nejrůznějšími předměty. Jedním z lákadel sovětského pavilonu byly modely umělých družic *Sputnik 1* a *Sputnik 2*. Vnitřním prostorám dominovala osmimetrová socha Lenina, a nechybělo ani panorama Moskvy.⁷⁷ [7] V pavilonu bylo vystavené i sovětské umění. V jedné části pavilonu se nacházely obrazy A. A. Dejneky „*Za mir*“ a „*Mirnoe strojitelstvo*“, ale také socha *Kolchoznice a dělníka*, jejíž autorem je A. Zelenskij.⁷⁸

V rámci sovětské expozice vycházely i noviny *Sputnik*. Periodikum bylo publikované v angličtině, francouzštině, němčině, vlámsštině a samozřejmě ruštině. V *Sputniku* se nepsalo jenom o Sovětském svazu jako takovém. Návštěvníci byli skrze noviny informováni o programu sovětského pavilonu. Jedno z čísel *Sputniku* bylo věnováno umění Sovětského svazu a především tomu, které bylo na výstavě představeno a řádně oceněno.⁷⁹

5.3.Obraz pavilonu v československém tisku

Na základě rešerše článků lze jasně zjistit, že sovětský pavilon patřil k jedním z nejpobulárnějších na celé bruselské výstavě. *Tvorba* pavilon SSSR shrnuje takto: „Sovětský pavilon je sensací.“⁸⁰ Tento fakt objasňují tím, že kromě sputníků, návštěvníky láká „celá sovětské skutečnost, o niž si chce zejména západní návštěvník udělat obraz.“⁸¹ Příchozí se může dozvědět o hospodářském a kulturním rozmachu země, kde ještě před 40 lety vládla nigramotnost. Na tento fakt upozorňuje i *Svobodné slovo*. V článku je vyzdvihováno množství exponátů představené Sovětským svazem na výstavě, poněvadž před 40 lety to byla země zaostalá a pologramotná.⁸² Dalším důvodem popularity sovětského pavilonu je sovětská věda a technika, „nad níž postojí ne jeden

⁷⁷ HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 189–190.

⁷⁸ АРИСТОВА, Светлана Леонидовна. К 60-летию всемирной выставки в Брюсселе 1958 г. (новые архивные материалы и открытия Марины Леонидовны Нестеренко). in: ГАНЦЕВА, Нина Нестеровна, eds. *Материал-технология-форма как универсальная триада в дизайне, архитектуре, изобразительном и декоративном искусстве*. vol 1. Москва, Московская государственная художественно-промышленная академия им. С. Г. Строганова, 2018, с. 101.

⁷⁹ Tamtéž, s. 101–102.

⁸⁰ *Tvorba: list pro kritiku a umění*. Praha: Symposion, 24.07.1958, **23**(30). s. 708-709. ISSN 0139-5513. Dostupné také z: <<https://ndk.cz/uuid/uuid:32f65d70-ac5e-11e8-88d5-5ef3fc9ae867>>.

⁸¹ Tamtéž, s. 708–709.

⁸² *Svobodné slovo: list Československé strany socialistické, Pražské vydání*. Praha: Československá strana socialistická, 26.01.1958, **14**(23), s. 3. ISSN 0231-732X. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:6fef9883-210a-4079-9f9c-e3b3c1a7ad34>>.

západní odborník v úžasu.“⁸³ Ale technika není dominantou celé expozice. Především je to idea osvobozené tvořivé práce, míru a idea lidství. A právě díky této lidské stránce nemusí návštěvník procházet okolo technických exponátů s chladnou zdvořilostí.⁸⁴

Československý tisk nezapomíná zmínit „protivníka“ sovětského pavilonu. Tím byly Spojené státy americké. „Boj“ mezi státy probíhal i na belgické výstavě a o tom informuje *Rovnost*. Součástí periodika byla rubrika *Bruselské minuty*. A právě zde autor zmiňuje onu snahu amerického pavilonu překonat pavilon SSSR: „Už dlouho před zahájením výstavy bylo známo, jak velký důraz kladou Spojené státy na to, aby v Bruselu „trumfly“ Sovětský svaz.“⁸⁵ Autor reportáže komentuje snahu USA svými postřehy: „Myslím si, že jim to přes všechnu námahu nepodařilo.“⁸⁶ Neúspěšné pokusy amerického pavilonu být lepším, než pavilon Sovětského svazu zmiňuje i *Tvorba*: „V soutěži mezi sovětským a americkým pavilonem na výstavě rozhodně Sovětský svaz vyhrává.“⁸⁷ Autor článku V. Dolejší to vysvětluje poutavou sovětskou expozicí, o kterou je mnohem větší zájem. Návštěvníky nejvíce lákají oba sputniky v jejich původních velikostech. Dle článku lze soudit, že Dolejší kritizuje americký pavilon za jeho poloprázdnost.⁸⁸

O otevření bran Expa informuje *Svobodné slovo*. Na slavnostním zahájení promluvil belgický král Baudoin, ale i generální komisař výstavy baron Moens de Ferming. Po slavnostním projevu několik desítek tisíc návštěvníků zaplnilo prostory výstaviště.⁸⁹ V *Květech* upozorňují, že stavba sovětského pavilonu neprobíhala bez problémů. Při konstrukci pavilonu sověští stavitelé nebrali v potaz větrné podmínky panující v Bruselu. Byli tedy nuceni pavilon přizpůsobit těmto podmínkám, aby ho mohli bez větších potíží dostavit.⁹⁰ Konstrukci pavilonu se věnuje ještě jeden článek ve

⁸³ *Tvorba: list pro kritiku a umění*. Praha: Symposion, 24.07.1958, **23**(30). s. 708-709. ISSN 0139-5513. Dostupné také z: <<https://ndk.cz/uuid/uuid:32f65d70-ac5e-11e8-88d5-5ef3fc9ae867>>.

⁸⁴ *Tvorba: list pro kritiku a umění*. Praha: Symposion, 24.07.1958, **23**(30). s. 708–709. ISSN 0139-5513. Dostupné také z: <<https://ndk.cz/uuid/uuid:32f65d70-ac5e-11e8-88d5-5ef3fc9ae867>>.

⁸⁵ *Rovnost: list sociálních demokratů českých*. Brno: J. Opletal, 07.06.1958, **73**(135). s. 3. ISSN 0862-7967. Dostupné také z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:4e9401d0-6058-11e6-b155-001018b5eb5c>.

⁸⁶ Tamtéž, s. 3.

⁸⁷ *Tvorba: list pro kritiku a umění*. Praha: Symposion, 12.06.1958, **23**(24). s. 565. ISSN 0139-5513. Dostupné také z: <<https://ndk.cz/uuid/uuid:3a4ca3b0-ac5c-11e8-a81d-5ef3fc9bb22f>>.

⁸⁸ Tamtéž, s. 565.

⁸⁹ *Svobodné slovo: list Československé strany socialistické, Pražské vydání*. Praha: Československá strana socialistická, 18.04.1958, **14**(92), s. 2. ISSN 0231-732X. Dostupné také z: <<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:a6d54b9d-dfe3-4cfb-b1c9-7b90fd5edeaf>>.

⁹⁰ *Květy*. Praha: Rudé právo, 15.05.1958, **8**(20), s. 9. ISSN 0023-5849. Dostupné také z: <<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:2a19c860-7197-11e3-a2b6-005056825209>>.

Svobodném slově. V předcházející podkapitole jsem zmínila přezdívku sovětského pavilonu – „lednička“. Nebyla to jediná přezdívka. Belgický tisk pavilon Sovětského svazu nazval „parthenónem ze skla, hliníku a oceli“, protože svými obrysy připomíná antickou budovu. Zároveň ale styl a materiál použitý na stavbu ztělesňují myšlenku moderní architektury.⁹¹

V rubrice *Bruselské minuty (Rovnost)* ještě blíže přibližují interiér pavilonu: „Kolem dokola má galerii, kde se velmi podrobně a způsobem, jemuž ani nejzarytější nepřítel SSSR nemůže nic vytknout, ukazuje život sovětského člověka.“⁹² Redaktor slovním spojením „nejzarytější nepřítel“ naráží nejen na americké novináře, kteří byli přesvědčeni, že jejich, americký, pavilon je největší a nejpěknější.

Sovětskou expozici na bruselské výstavě blíže představují i další československá periodika. Jedním z nich je časopis *Květy*. V něm se například čtenáři dočetli, že část pavilonu s družicemi nebyla jedinou expozicí v sovětském pavilonu věnovanou technologiím. Kromě populárních sputníků si mohli návštěvníci prohlédnout předměty věnované těžkému průmyslu, především chemickému či naftovému, a nechyběly ani výrobky používané při práci v dolech např. televizní zařízení pro automatickou kontrolu dolu.⁹³ *Svobodné slovo* nabízí výčet dalších technických vystavených vymožeností: maketa první atomové elektrárny, automatické výrobní linky, makety turbín z největší hydroelektrárny světa, novinky v oblasti radioaktivity, elektronové počítačové stroje nebo důlní razicí kombajn. Do samotného pavilonu nebylo možné vtěsnat všechny vystavující předměty, a proto byly i před budovou pavilonu prezentovány exponáty např. limuzína ZIL-11 model 1958, letoun TU-104 nebo okřídlená loď.⁹⁴

Svobodné slovo neinformuje pouze o technických vymoženostech. Součástí pavilonu byly i další kulturní složky v podobě kina s tisíci sedadly situovaného vedle sovětského pavilonu. Zde se promítaly panoramatické filmy. Název jednoho z filmů byl

⁹¹ *Svobodné slovo: list Československé strany socialistické, Pražské vydání*. Praha: Československá strana socialistická, 26.01.1958, **14**(23), s. 3. ISSN 0231-732X. Dostupné také z: <<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:6fef9883-210a-4079-9f9c-e3b3c1a7ad34>>.

⁹² *Rovnost: list sociálních demokratů českých*. Brno: J. Opletal, 07.06.1958, **73**(135), s. 3. ISSN 0862-7967. Dostupné také z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:4e9401d0-6058-11e6-b155-001018b5eb5c>.

⁹³ *Květy*. Praha: Rudé právo, 03.04.1958, **8**(14), s. 11. ISSN 0023-5849. Dostupné také z: <<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:9d1b9000-7192-11e3-a2b6-005056825209>>.

⁹⁴ *Svobodné slovo: list Československé strany socialistické, Pražské vydání*. Praha: Československá strana socialistická, 26.01.1958, **14**(23), s. 3. ISSN 0231-732X. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:6fef9883-210a-4079-9f9c-e3b3c1a7ad34>.

inspirován písní „*Široka strana moja rodnaja*“. Ten měl návštěvníky seznámit s „celou rodinou sovětských národů a celou přeměněnou šestinou světa.“⁹⁵ Časopis *Květy* podává podrobnější informace ohledně sovětského kina, konkrétně o výstavě instalované v jeho foyere. Výstava se věnovala ruské operě, klasickému baletu a jejich vývoji. Zároveň byla doplněna o portréty filmových umělců.⁹⁶

Lze říci, že rubrika *Svobodného slova* v následujícím článku používá nadsázku, neboť uvádí, že návštěvníci sovětského pavilonu nemohli odcházet bez silných dojmů.⁹⁷ Tento fakt je dále rozvíjen i v periodiku *Reklama*. Podle jejich redakce dojmy nesouvisely pouze s expozicí, ale i se světovým názorem návštěvníků. Na základě tohoto názoru byly tvořeny jeho emoce – mohl to být údiv, obdiv, závist, ale i nenávisť.⁹⁸ O dojmy příchozích se zajímal československý novinář ve výše zmíněné rubrice *Svobodného slova*. Jeden dotazovaný odpověděl, že ačkoliv navštívil několik národních pavilonů, tak nejvíce na něho zapůsobil pavilon Sovětského svazu. Ten podle respondenta ukazuje hospodářskou a kulturní sílu první socialistické země.⁹⁹

Je důležité zmínit, že ani jeden z článků neobsahuje kritiku pavilonu SSSR. Sovětská účast byla hodnocena kladně, především za jeho poutavou expozici. Čtenářům byl především předáván idealizovaný obraz sovětského pavilonu. Lze předpokládat, že se v nich strana snažila vzbudit dojem úspěšného státu na mezinárodní události. Naopak byl v člancích kritizován pavilon USA, ať už za jeho poloprázdnost, nebo snahu dohnat, popřípadě předejhnat Sovětského svazu.

⁹⁵ *Svobodné slovo: list Československé strany socialistické, Pražské vydání*. Praha: Československá strana socialistická, 26.01.1958, **14**(23), s. 3. ISSN 0231-732X. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:6fef9883-210a-4079-9f9c-e3b3c1a7ad34>.

⁹⁶ *Květy*. Praha: Rudé právo, 03.04.1958, **8**(14), s. 11. ISSN 0023-5849. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:9d1b9000-7192-11e3-a2b6-005056825209>.

⁹⁷ *Svobodné slovo: list Československé strany socialistické, Pražské vydání*. Praha: Československá strana socialistická, 27.07.1958, **14**(178), s. 1. ISSN 0231-732X. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:8b2aa35e-1e4d-4bea-ba62-e784763a2f0b>.

⁹⁸ *Reklama*. Praha: Vydavatelství vnitřního obchodu v Praze, 01.1959, **5**(1), s. 6. ISSN 0484-3576. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:e9496743-ab99-4fe1-9c2f-d106c17483a8>.

⁹⁹ *Svobodné slovo: list Československé strany socialistické, Pražské vydání*. Praha: Československá strana socialistická, 27.07.1958, **14**(178), s. 1. ISSN 0231-732X. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:8b2aa35e-1e4d-4bea-ba62-e784763a2f0b>.

6. Montreal 1967

Nebylo to poprvé, co Kanada usilovala o pořadatelství světové výstavy. Před rokem 1967 se o to pokoušela již dvakrát, ale bez úspěchu.¹⁰⁰ Po Světové výstavě v Bruselu v roce 1958 ještě nebylo jasné, kde se bude konat další, a Kanada se jevila jako dobrý nástupce, poněvadž v roce 1967 uplynulo 100 let od přiznání kanadské nezávislosti a Kanada se stala konfederací. V roce 1960 Kanada podala žádost na uspořádání následující výstavy u BIE. Kanadčané nebyli jediní, kdo se zajímal o pozici pořadatele, jejich, ačkoliv ne velkým, konkurentem byla Vídeň. Naopak silným soupeřem byl Sovětský svaz – rok 1967 vycházel na 50. výročí od Velké říjnové revoluce, což byl dostatečně pádný důvod na konání výstavy.¹⁰¹ Nejdříve vyhrál Sovětský svaz, ten ale později odvolal svou žádost, a tak nic nebránilo Kanadě, aby se stala dalším pořadatelem světové výstavy v roce 1967. BIE zařadil Montreal 1967 do I. kategorie výstav (pokrývala více odvětví lidské činnosti, viz 2. 3. Mezinárodní ústav pro výstavnictví), což z ní dělalo první světovou výstavu tohoto typu konanou v Severní Americe.¹⁰²

Na konci roku 1962 byla vytvořena Kanadská korporace pro světovou výstavu (*The Canadian Corporation for the 1967 World Exhibition*) na základě legislativy přijatou dolní sněmovnou (*House of Commons*). Jejím cílem měla být organizace světové výstavy a dohled nad jejím průběhem. Výstava v Montrealu měla být událost, na které se podílely tři strany – federální vláda, quebecká vláda a v neposlední řadě samotný Montreal. Jedním z prvních úkolů bylo vybrání tématu pro kanadskou výstavu. Na konferenci uspořádanou v Montebellu byli pozváni literáti, intelektuálové a pedagogové, aby zvolili hlavní motto výstavy.¹⁰³ Nikdo z pořadatelů nechtěl, aby se do expozic promítla studená válka, jak tomu bylo na bruselské výstavě, neosobní technika, nebo aby se celá výstava nezvrhla do „dekadentního zábavního parku“.¹⁰⁴ Vybrané téma vycházelo z názvu knihy francouzského spisovatele Antoina de Saint-Exupéryho *Země lidí* (*Terre des Hommes*). Přesný název výstavy zněl *Člověk a jeho svět* (*Man and His World*).¹⁰⁵ Tímto tématem montrealská výstava navázala na bruselskou, kdy do centra pozornosti

¹⁰⁰ HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 199.

¹⁰¹ GALUŠKA, Miroslav. *Vavříny z Montrealu. 1968*. Brno: Československý novinář. s. 6–7.

¹⁰² Expo 67. *Encyclopedia Britannica*. Dostupné z: <<https://www.britannica.com/event/Expo-67>>.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 200.

¹⁰⁵ Expo 67. *Encyclopedia Britannica*. Dostupné z: <<https://www.britannica.com/event/Expo-67>>.

byl postaven člověk.¹⁰⁶ Téma montrealské výstavy bylo specifitější a rozděleno do pěti podkategorií:

- Člověk tvůrce,
- Člověk výrobce,
- Člověk objevitel,
- Člověk a zemědělství,
- Člověk a společnost.

Cílem výstavy bylo demonstrovat, jak lidstvo postupně objevovalo svět okolo sebe, jak si ho přizpůsobovalo obrazu svému a jak se vyvíjely mezilidské vztahy. Výstava měla ukázat jakých výsledků dosáhli lidé v oblasti myšlení, uměleckého projevu, výroby a vědy.¹⁰⁷

Výstava probíhala v době od 21. dubna do 27. října 1967 a celkově se jí zúčastnilo 60 států. Světová výstava v Montrealu byla první výstava konající se na ostrově, na kterou bylo možné dopravit se pěšky po nově vybudovaných mostech nebo metrem. Výstaviště se rozkládalo na několika místech – na ostrově Sainte Hélène, na poloostrově Cité du Havre a v částech starého městského parku. K těmto místům byl ještě přidán uměle vytvořený ostrov Notre Dame. Ten vznikl za pomoci navážky zeminy získané ze dna řeky. Všechna tato místa bylo nutné spojit, a to pomocí výše zmíněných mostů, díky kterým bylo dějiště výstavy lehké přístupné.¹⁰⁸

Po výstavišti se dalo pohybovat různě – jak uvádí M. Horníček ve své publikaci: „Pěšky nebo vsedě.“¹⁰⁹ Byla zavedená vlaková doprava skládající se ze dvou druhů vlaků. Zatímco jeden vlak byl pozemní, tak druhý se vznášel přibližně šest metrů nad hlavami návštěvníků a jeho železnice se proplétala mezi pavilony. Dalším dopravním prostředkem byly pedicaby – šlapací drožky. V podstatě se jednalo o bicykly. Ty měly před sebou dvě sedadla a byly zakryté stříškou. Řídili je většinou místní studenti a návštěvníkům popisovali, co se kde nachází apod. Podle libosti cestujících byl výklad veden buď v angličtině nebo francouzštině. Jak již bylo výše zmíněno, tak se výstaviště

¹⁰⁶ HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 200–201.

¹⁰⁷ KLIKA, Gustav. *Svět a my na Expo 67*. 1968. Praha: Sportovní nakladatelství. s. 4.

¹⁰⁸ HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 202–203.

¹⁰⁹ HORNÍČEK, Miroslav. *Javorské listy*. 1968. Praha: OLYMPIA. s. 30.

rozkládalo na ostrovech, tudíž zde byla zavedena i vodní doprava a návštěvníci měli na výběr hned z několik plavidel, všechna byla plně motorizována. Na výběr byla džunka evokující Dálný východ, benátská gondola, malý parník tzv. vaporetto. Celou výstavu bylo možné si prohlédnout z ptačí perspektivy, a to z helikoptéry. Napříč celým výstavištěm byl vybudován tzv. Expo express. Ten jezdil od náměstí d'Accueil, kde byly brány výstavy, až k zábavnímu parku La Ronde a zpět.¹¹⁰

Podobně jako Brusel 1958 měl dominantu Atomium, v Montrealu to měl být Habitat navržený architektem M. Safdie. [8] Jednalo se o architektonický pokus o obytný dům, konstruovaný tak, aby každá obytná jednotka fungovala jako samostatný domek. Horníček tuto stavbu v *Javorských listech* popisuje jako „soudomí“ či „souvilí“.¹¹¹ Tímto počinem se navíc Safdie nejvíce přiblížil montrealskému tématu výstavy. Zároveň chtěl touto stavbou dát nový impuls do stavebnictví a představit jakýsi model bydlení v budoucnosti. Celý komplex se skládal z 354 kaskádovitě poskládaných bytových jednotek. Takovéto řešení zaručovalo každému obyvateli komplexu dostatek slunečního světla. Každá jednotka byla individuálně přizpůsobena potřebám nájemníků – některé byty se skládaly z jednoho až pěti pokojů.¹¹²

Součástí Expa '67 byl i Světový festival. V té době to byla největší přehlídka kulturních akcí, jaká se kdy konala po dobu šesti měsíců v jednom městě. Návštěvníci mohli zhlédnout řadu baletních, divadelních, ale i hudebních představeních. Speciálně pro tento festival bylo vybudované Expo divadlo.¹¹³

¹¹⁰ HORNÍČEK, Miroslav. *Javorské listy*. 1968. Praha: OLYMPIA. s. 30–31.

¹¹¹ Tamtéž, s. 36.

¹¹² HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 200

¹¹³ Tamtéž, s. 202.

6.1. Sovětský pavilon

Jak je zmíněno v předchozí podkapitole, původně se světová výstava měla konat v Moskvě. Sovětský svaz však svou přihlášku později stáhl a pořadatelem se stal kanadský Montreal. Na začátku 60. let byly vypsané první soutěže na návrhy sovětského pavilonu (v té době ještě pro moskevskou výstavu). Ačkoliv se místo konání změnilo, tak návrhy na pavilon zůstaly stejné. Sovětský pavilon v Montrealu je tedy přesnou kopií návrhu pavilonu pro původní moskevskou výstavu. Vítězným pavilonem se stal projekt navržený skupinou architektů (M. V. Posochin, A. A. Mndojanc a B. I. Tchor) a umělce R. R. Klikse a inženýra A. N. Kondratěva. Tento pavilon si vysloužil přezdívku „*Moskva*“ a v roce 1975 byl rozložen a převezen zpátky na sovětskou půdu

Záměrem autorů bylo do konstrukce zakomponovat typické prvky pro sovětskou modernistickou architekturu 60. let minulého století. Především se jednalo o jednoduchou formu, sklo použité ve velkém množství a protáhlá střecha orientovaná směrem dopředu. Pavilon se skládal ze šikmo zkosené střechy. Na ní byla zavěšena podpěra tvarovaná do písmene V. Toho si mohl návštěvník všimnout skrze skleněnou fasádu pavilonu.¹¹⁴ [9]

Na prostranství před vstupem do pavilonu mohli návštěvníci zhlédnout dva symboly Sovětského svazu vytvořené z kovu. Na jejich povrchu byly zobrazeny výjevy z historie reflektující budování socialismu v SSSR. Autory této plastiky byli architekti S. Kulev a N. Bracun. Návštěvníky nejvíce zaujal interiér pavilonu. Na dvou patrech byly rozloženy menší oddělené galerie. Ty vytvářely více propojených prostorů, a tak návštěvníci měli několik možností, jak expozicí projít. Ze stropu visely stroje z oblasti letectví a kosmonautiky, například Antonov 22-An, vojenský transportní letoun poháněný čtyřmi turbovrtulovými motory. Dominantou vnitřního prostoru bylo kino „*Kosmos*“ upevněné na podpěře, a tak vznikala iluze vnášejícího se prostoru. Kino bylo zploštělého kruhové tvaru a byl v něm promítán film „*Poljot vnutri sputnika vokrug Zemli i Luny*“.¹¹⁵ [10]

¹¹⁴ HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 205.

¹¹⁵ СИНОВСКАЯ, Евгения Владимировна. *Советские павильоны на международных выставках*. Москва, 2021. Выпускная квалификационная работа. Национальный исследовательский университет «Высшая школа экономики», Факультет коммуникаций, медиа и дизайна, Дизайн. с. 164. Dostupné z: <<https://en.calameo.com/read/005941912d6c60a23e7b4>>.

6.2. Obraz sovětského pavilonu v československém tisku

Pavilony Sovětského svazu a Spojených států amerických byly často srovnávány v československém tisku již v průběhu konání bruselské výstavy. Podobně tomu bylo i na Světové výstavě v Montrealu. V obou pavilonech byly vystaveny exponáty odkazující k úspěchům dosažených při dobývání kosmického prostoru. Sovětský svaz představil vesmírnou loď posledního typu. Američané vystavovali přesný model kosmické sondy pro přistání na Měsíci.¹¹⁶

V *Lidové demokracii* byla opět zavedena rubrika, kde byly návštěvníkům kladeny otázky, jak se jim líbí pavilony vystavujících zemí nebo jaký dojem mají z Expo'67. Zazněla i otázka, jaké jsou jejich názory na sovětské a americké expozice. Na základě odpovědi se lze domnívat, že dotazující je Američan. Ten hodnotí sovětský pavilon jako zajímavou podívanou na americkém kontinentu, ale spíše na něho působil veletržním dojmem. Ani americký pavilon neuniká kritickému pohledu návštěvníka – zevnějšek působil monumentálnějším dojmem. To stejné se nedá říct o jeho vnitřku. Interiér pavilonu návštěvník přirovnává k poloprázdné bublině. Tento záměr amerických architektů dotazovaný vysvětluje tím, že nechtěli prostor zbytečně zaplnit, protože „o životě a technice v USA se ve světě ví více než dost“.¹¹⁷

F. Adámek byl redaktorem pro *Lidovou demokracii* a jeden z jeho počínů je právě věnován již zmíněné výstavě. V tomto článku nazvaném „*Od Bruselu k Montrealu – Vesmír*“ se především věnuje dvěma hlavním pavilonům kanadské výstavy, a sice sovětskému a americkému. Obě budovy nepřirovnává k pavilonům, nýbrž k „mohutným hangárům vesmíru“.¹¹⁸ Podle Adámka ostatní pavilony vedle nich vypadaly jako drobné domky v podzámčí. V obou výše zmíněných „hangárech“ bylo možné zaznamenat nepatrné rozdíly. Sovětský pavilon vypadal jako důstojná občanská stavba stojící pevně

¹¹⁶ *Propagace*. Praha: Merkur, 8.1967, 13(8), s. 163. ISSN 0139-8695. Dostupné také z: <<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:a958eb50-87b7-11e5-be6a-001018b5eb5c>>.

¹¹⁷ *Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové*. Praha: Nakladatelství Lidová demokracie, 08.11.1967, 23(308), s. 3. ISSN 0323-1143. Dostupné také z: <<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:352fb400-9b39-11e8-b814-5ef3fc9bb22f>>.

¹¹⁸ *Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové*. Praha: Nakladatelství Lidová demokracie, 16.11.1967, 23(316), s. 2. ISSN 0323-1143. Dostupné také z: <<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:e0660c00-9b3b-11e8-93fd-5ef3fc9bb22f>>.

na širokých základech a zdálo se, že říká „jsem veliký, silný, těžký a žádný uragán mě neodnese“.¹¹⁹

Pavilon Sovětského svazu nebyl srovnáván jen s americkým pavilonem. Československý tisk dokonce začíná porovnávat sovětský a československý pavilon. Přestože jsou obě země socialistické, tak se jejich expozice liší. Sovětský pavilon se snažil ohromit návštěvníky exponáty z oblasti technologie nebo obrovskými vystavovanými předměty. Oproti tomu československý pavilon byl „klenotem představivosti a současné výstavní techniky“.¹²⁰ V časopisu *Propagace* komentují technologickou část československého pavilonu jako vynikající expozici, kde jsou představeny strojírenské a průmyslové výrobky. „Každý, kdo vyjde z nitra pavilonu na denní světlo, těžko nachází superlativy, jimiž by jej popsal.“¹²¹ Na základě této citace se v časopise *Propagace* domnívali, že technologické předměty vystavované Československem na návštěvníky nepůsobí tak nuceně a přehnaně jako technické exponáty v sovětském pavilonu. SSSR na Expo '67 vystavoval tisíce kusů přístrojů, kdežto v československém pavilonu byla připravena expozice *Symfonie*. Ta během deseti minut seznámila návštěvníka s technologickým pokrokem v Československu.¹²²

Přestože se výstava konala v roce 1967, tak první články zmiňující Expo '67 se objevují již o rok dříve. V těch se snažili československým čtenářům představit sovětský pavilon a jeho podobu na Světové výstavě v Montrealu. Takové články můžeme najít v periodících *Vlasta* či *Rovnost*. Z článku v periodiku *Vlasta* vyplývá, že do prosince 1966 měly být postaveny pavilony vystavujících zemí, aby mohly začít práce na vnitřních prostorech. Podrobněji jsou zmíněné tři největší pavilony Světové výstavy v Montrealu, a to kanadský, americký a sovětský. Expozice Sovětského svazu byla zasvěcená heslu „*Vše ve jménu člověka, pro blaho člověka*“. Návštěvníci se mohli blíže seznámit se současným životem sovětského lidu a výsledky jejich práce. Měla být připravena i speciální expozice reflektující existenci Sovětského svazu. Dále sovětská architekti plánovali vybudovat kino v přízemí sovětského pavilonu. To pojmullo až 600 diváků. Podle návrhů neměla v pavilonu chybět ani kavárna, či restaurace s barem.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 2.

¹²⁰ *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: Komunistická strana Československa, 18.5.1967, 47–48(124), s. 1. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:4d958130-b234-11dd-903c-000d606f5dc6>>.

¹²¹ *Propagace*. Praha: Merkur, 04.1968, 14(4), s. 71. ISSN 0139-8695. Dostupné také z: <<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:363fd740-833f-11e5-bf6c-005056825209>>.

¹²² Tamtéž, s. 71.

Dalším počinem architektů byly pohyblivé schody spojující přízemí s horním patrem, kde byla situována hlavní část sovětské expozice.¹²³ Periodikum *Rovnost* přikládá fotografii makety sovětského pavilonu navrženého na Světovou výstavu v Montrealu a blíže informuje o rozdělení expozice na hlavní oddíly – „Člověk ovládá stroje“, „Země a její výrobky“, „Člověk dobývá vesmír“ a „Člověk využívá zdroje moří a oceánů“.¹²⁴

O sovětském kině na Světové výstavě v Montrealu píše i periodikum *Květy*. Uvádí, že kino bylo otevřeno každý den od dopoledních hodin do devíti hodin večer. O jeho popularitě svědčí úryvek z tohoto článku: „Nestalo se, že by jeho šest set sedadel osiřelo.“¹²⁵ Když se ze sálu ozýval smích, byl promítán *Cirkus na ledě*. Kromě zábavních snímků byl návštěvníkům předváděn život v Moskvě, ale i v jednotlivých sovětských republikách. Dá se říct, že snímek o životě v Sovětském svazu měl i edukativní účinky. Pro mnoho návštěvníků Sibiř představovala území plné ledu a sněhu, ale po zhlédnutí snímku zjistili, že tomu tak není. Dokazuje to snímek s obrazy pláže mohutné řeky a koupající se lidé v plavkách. Tvůrci snímku přidali i klasické záběry ze Sibíře. Na něm se rybáři snaží, aby jim nezamrzl v ledu vysekaný otvor.¹²⁶

V *Rudém právu* srovnávají sovětské pavilony z belgické a kanadské výstavy. Čtenář se dočítá, že sovětský pavilon na Expo'67 vykazuje nesporný pokrok. Autor článku vyzdvihuje interiér. Ten je více prosvícený a odlehčený než předcházející pavilon na výstavě v roce 1958. Na tomto sovětském pavilonu je bezesporu vidět pokrok sovětské architektury – pavilon je svižný a elegantní. Autor ho přirovnává ke skokanskému můstku. Co je ale kritizováno, nejen u pavilonu Sovětského svazu, je prostor přeplněný velkým množstvím vystavovaných exponátů.¹²⁷

Československý tisk čtenářům podrobněji představuje i sovětskou expozici. Například specializovaný čtrnáctideník *Letectví a kosmonautika* blíže seznamuje čtenáře s lákadlem sovětské pavilonu. Jedná se o simulovanou návštěvu Měsíce. Atrakce byla

¹²³ *Vlasta*. Praha: Mona, 18.05.1966, **20**(20), s. (2–3). ISSN 0139-6617. Dostupné také z: <<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:92c56fa0-c379-11e5-af02-001018b5eb5c>>.

¹²⁴ *Rovnost: list sociálních demokratů českých*. Brno: J. Opletal, 17.09.1966, **81**(224), s. 2. ISSN 0862-7967. Dostupné také z: <<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:e2ccb1a0-1d8d-11e8-8cd8-5ef3fc9bb22f>>.

¹²⁵ *Květy*. Praha: Rudé právo, 29.07.1967, **17**(30), s. 10. ISSN 0023-5849. Dostupné také z: <<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:c0bbe3a0-79b4-11e3-a388-5ef3fc9ae867>>.

¹²⁶ Tamtéž, s. 10.

¹²⁷ *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: Komunistická strana Československa, 27.6.1967, **47–48**(175), s. 6. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:37d17e70-b235-11dd-8eb7-000d606f5dc6>>.

navrhnutá pro 70 návštěvníků. Ti byli usazeni do kabiny kosmické lodi. Po chvíli přetížení návštěvníci pociťují stav beztíže. Kromě stavu beztíže si „cestující vesmírem“ mohli prohlédnout povrch Měsíce, ale i planetu Zemi přibližně ze stejné vzdálenosti jako se na ni lze dívat z Měsíce. Návštěvníci ještě mohli z kosmické lodi spatřit *Vostok 1* a *Sputnik*.¹²⁸ *Lidová demokracie* nezapomíná zmínit, že v sovětské expozici byla k dispozici i část s filatelistickými suvenýry. Bylo možno zakoupit známky v krásných zásobních nebo v uměleckých deskách se znakem sovětského pavilonu. Na filatelistických suvenýrech byly vyobrazena témata vesmíru, Moskvy, sportu, či flory a fauny. Sovětský svaz připravil i speciální vydání série tří známek ke Světové výstavě v Montrealu. Na pozadí známky byl zobrazen batyskaf sovětského pavilonu, schematicky zachycené atomové jádro a spojovací družice *Molnija-1*.¹²⁹

Rudé právo dále uvádí, že pavilon Sovětského svazu navštívilo přibližně třináct milionů lidí, což z něj dělá nejnavštěvovanější pavilon výstavy. Pro porovnání – pavilon hostující země navštívilo přibližně o dva miliony méně návštěvníků než sovětský pavilon, a americký pavilon navštívilo „pouze“ 8,5 milionů lidí.¹³⁰

V neposlední řadě *Lidová demokracie* a *Rudé právo* informují o návštěvě československého prezidenta A. Novotného na Světové výstavě v Montrealu. Prezident navštívil pavilony spřátelených zemí, mezi kterými nechyběl ani pavilon Sovětského svazu. Jak je uvedeno v článku, v sovětském pavilonu bylo vystaveno více než 10 000 exponátů, tím pádem jeho prohlídka zabrala nejvíce času a nejspíš by trvala ještě déle, ale to bohužel nedovolil nabitý program prezidenta Novotného.¹³¹ V *Rudém právu* dodávají, že žádná z expozic v sovětském pavilonu nešla prezidentově upřímné pozornosti.¹³²

¹²⁸Letectví + kosmonautika =: Aviation + Cosmonautics : Nezávislý populárně odborný čtrnáctideník. Praha: Vydav. čas. MNO, 03.01.1968, 44(1), s. 18. ISSN 0024-1156. Dostupné také z: <<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:151b0080-3108-11e7-a38c-005056827e51>>.

¹²⁹ *Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové*. Praha: Nakladatelství Lidová demokracie, 16.11.1967, 23(316), s. 2. ISSN 0323-1143. Dostupné také z: <<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:e0660c00-9b3b-11e8-93fd-5ef3fc9bb22f>>.

¹³⁰ Tamtéž, s. 6.

¹³¹ *Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové*. Praha: Nakladatelství Lidová demokracie, 18.05.1967, 23(135), s. (1). ISSN 0323-1143. Dostupné také z: <<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:ad3852b0-d2a0-11e8-b0e0-5ef3fc9bb22f>>.

¹³² *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: Komunistická strana Československa, 18.5.1967, 47–48(135), s. 7. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:4d958130-b234-11dd-903c-000d606f5dc6>>.

7. Ósaka 1970

Další všeobecná světová výstava na sebe nenechala dlouho čekat a už o tři roky později se konalo Expo v japonské Ósace. Japonsko už na začátku 20. století chtělo být pořadatelem výstavy, a to v roce 1912. Ovšem kvůli smrti císaře Mucuhita v témže roce se výstava neuskutečnila. Dalším pokusem měl být rok 1940, ale druhá světová válka, která zasáhla celý svět, opět přerušila přípravy na výstavu plánovanou v Tokiu.¹³³ V roce 1964 měsíc po skončení Olympijských her se objevují první myšlenky o konání výstavy. A proč Japonsko chtělo v tak krátké době pořádat dvě významné světové události? Poněvadž japonská vláda vnímala Olympijské hry a světovou výstavu jako možnost zviditelnit svou zemi a zároveň v občanech chtěla probudit patriotismus. A přesně v tomto duchu byl navržen japonský pavilon – aby v Japoncích podpořil hrdost na svou rodnou zemi.¹³⁴ V lednu roku 1965 dochází k ratifikaci konvenci o mezinárodních výstavách z roku 1928 a v dubnu japonské Ministerstvo pro mezinárodní obchod a průmysl hlasovalo pro konání výstavy. Centrum výstavy se rozhodli umístit do oblasti pahorku Senri nacházejícího se v blízkosti Ósaky.¹³⁵ Japonsko podalo žádost o pořádání světové výstavy na 57. valném shromáždění Mezinárodního úřadu pro výstavnictví. Někteří účastníci shromáždění se vyjádřili proti konání výstavy v Japonsku, neboť by se konala tři roky po předešlé výstavě.¹³⁶ Nakonec dne 12. května 1965 BIE potvrdil žádost Japonska ohledně konání výstavy v Ósace. Ve stejném roce vzniká Japonská asociace pro Světovou výstavu 1970. Prezidentem asociace byl zvolen businessman T. Ishizaka. K. Tange byl jmenován hlavním architektem výstavy a T. Haguiwara se stal generálním komisařem výstavy. Výstava byla 11. května 1966 oficiálně zaregistrovaná BIE, a tak nic nebránilo tomu, aby se uskutečnila vůbec první mezinárodní výstava na asijském kontinentu.¹³⁷

Organizátoři výstavy vycházeli z faktu, že dvě předchozí výstavy měly vlastní téma, tak i ta japonská by si jedno zasloužila. Pro výstavu v Ósace bylo vybráno téma

¹³³ HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 212.

¹³⁴ WILSON, Sandra. Exhibiting a new Japan: The Tokyo Olympics of 1964 and Expo '70 in Osaka. *Historical Research*. 85 (227), s. 162.

¹³⁵ HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 212.

¹³⁶ Expo 1970 Osaka: the story of Japan's first World Expo. *Bureau International des Expositions*. Dostupné z: <<https://bie-paris.org/site/en/focus/entry/expo-1970-osaka-the-story-of-japan-s-first-world-expo>>.

¹³⁷ HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 212.

„Svět je jeden – pokrok a harmonii lidstvu“ („*Progress and Harmony for Mankind*“).¹³⁸ Na Expo'70 nechtěli lidem představit pouze pozitivní dopady pokroku na lidstvo. Cílem bylo ukázat i negativa přicházející s pokrokem – škody na životním prostředí a ztráty na životech. Pořadatelé chtěli, aby návštěvníci viděli i odvrácenou, negativní, stranu progresu a zároveň, aby sami přemýšleli nad tím, jak by se mohly tyto problémy vyřešit. Co se týká samotného tématu výstavy, tak podobně jako v Montrealu bylo rozděleno na čtyři podtémata:

- „Prožijte bohatší život a dosáhněte lepšího zdraví“ („*Have a richer life and achieve better health*“),
- „využijte přírodu blahobytnějším způsobem“ („*Utilize nature in more prosperous ways*“),
- „navrhněte lepší každodenní život“ („*Design a better everyday life*“),
- „vzájemně si hlouběji porozumět“ („*Mutually understand each other more deeply*“).¹³⁹

Halada ve své publikaci uvádí, že vybrané téma nebylo prezentujícími pochopeno tak, jak ho organizátoři původně zamýšleli, takže expozice většiny států sklouzly k představení pouze hospodářských a kulturních výsledků. Ve své podstatě Expo působilo spíše jako veletrh než jako výstava.¹⁴⁰

V době konání výstavy v Ósace stále probíhala studená válka mezi Spojenými státy americkými a Sovětským svazem a ta se promítla do expozic obou zemí stejně jako na předcházejících výstavách. Především se jednalo o objevy v oblasti vědy a techniky zaměřené na dobývání vesmíru. Jako příklad lze uvést kosmickou loď *Sojuz* vystavenou v sovětském pavilonu. V pavilonu Spojených států si návštěvníci mohli prohlédnout horniny z Měsíce přivezené v roce 1969 posádkou Apollo 11.¹⁴¹

Světové výstavy v Ósace se zúčastnilo celkem 77 zemí a mezi vystavujícími se objevily i mezinárodní organizace – OSN, OECD a Evropské společenství. Celkem bylo postaveno 116 pavilonů – z toho 26 pavilonů patřilo japonským firmám a dalších deset

¹³⁸ HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 211.

¹³⁹ About Expo '70 in Osaka. *Expo '70 commemorative park*. Dostupné z: <<https://taiyounotou-expo70.jp/en/about/expo70/>>.

¹⁴⁰ HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 212.

¹⁴¹ WILSON, Sandra. Exhibiting a new Japan: The Tokyo Olympics of 1964 and Expo '70 in Osaka. *Historical Research*. **85** (227), s. 167.

bylo považováno za oficiální pavilony Japonska. Výstava začala slavnostním zahájením 14. března 1970 a své brány naposledy otevřela 13. září téhož roku. Za tu dobu bránami prošlo více než 64 milionů návštěvníků.¹⁴²

Co se týče samotného výstaviště, tak nebylo umístěno přímo ve městě, nýbrž šestnáct kilometrů severně od Ósaky a 30 km na jih od města Kjóto. Vybraný pozemek byl převážně kopcovitého charakteru, díky kterému vznikala zajímavá prostorová uspořádání. Výstavištěm vedla železniční trať a dálnice, která dělila prostor na dvě části. V jižní části se nacházel zábavní park Expoland a správní budovy. Naopak na severu výstaviště se rozkládala japonská zahrada o rozloze 26 ha a blíže k centru se nacházely pavilony. Tange spojil obě části pomocí kilometr dlouhé zóny („*Symbol Zone*“) symbolizující strom. Z kmene pomyslného stromu se dále rozprostíraly větve stromu v podobě pohyblivých chodníků. Ty návštěvníky zavedly do sedmi různých náměstí pojmenovaných po dnech v týdnu. Pavilony symbolicky představovaly plody stromu. Za střed výstaviště se dá považovat Festivalové náměstí („*Festival Plaza*“), kde se nacházela zastřešená konstrukce navržená K. Tangem. Na náměstí se tyčila Sluneční věž („*Tower of the Sun*“). Ta je dodnes považována za jeden ze symbolů Světové výstavy v Ósace. Cílem architekta bylo zasazení vodních ploch do schématu výstaviště. Uměle vytvořená jezera a menší vodní plochy daly možnost vzniku snesitelnějšímu klimatu a výrazně oživily statické prostranství.¹⁴³

Na výstavu se návštěvníci mohli dopravit vlakem z Tokia, letadlem na ósacké mezinárodní letiště, autobusem nebo osobními automobily. Dokonce i po výstavišti bylo možné se přemisťovat jednokolejovým vlakem tzv. monorailem. Jednalo se o automatizovanou jednokolejnou dráhu. Ta během hodiny mohla odbavit necelých 20 000 návštěvníků. Vlak nebyl jediným způsobem přepravy na Expo. Návštěvníci mohli také využít pohyblivé chodníky vedoucí od hlavní brány do středu výstaviště nebo lanovku vedoucí od západní brány opět do středu.¹⁴⁴

¹⁴² HALADA, Jaroslav. *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. 2000. Praha: Libri. s. 212.

¹⁴³ Tamtéž, s. 215–217.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 213.

7.1.Sovětský pavilon

Sovětský svaz byl jedním z prvních států přizvaných k účasti na výstavě. Práci na sovětském pavilonu měl na starost organizační výbor (*Оргкомитет*) skládající se z několika ministerstev a úřadů. Co se týče návrhu pavilonu, ten navrhla skupina architektů, konstruktérů a umělců. V čele skupiny stál architekt M. V. Posochin. O projekt expozice pro sovětský pavilon se postaral R. I. Rožděstvěnkij. Pavilon Sovětského svazu se rozprostíral na prostranství o velikosti 2,5 ha a samotná velikost expozice byla přibližně 12 000 m².¹⁴⁵

Světová výstava v Ósace připadla na 100. výročí narození V. I. Lenina. Tato událost se výrazně projevila v architektonickém řešení pavilonu Sovětského svazu. Pavilon připomínal rozvinutý prapor, na jehož vrcholu se tyčily symboly Sovětského svazu – srp a kladivo. Fasáda pavilonu byla laděná v kontrastních barvách, a to červené a bílé. Konstrukce pavilonu se skládala ze dvou vzájemně spojených částí – hlavní stěna fasády byla zakřivená, na ní se vázaly stěny fasády druhé. Pavilon byl pokrytý kovovými panely, které stavbě dodávaly plastičnost.¹⁴⁶ [11]

Sovětský pavilon byl rozdělen do čtyř pater. Zde se návštěvníci mohli seznámit s několika různými expozicemi. Ty měly návštěvníkům představit úspěchy sovětského lidu, především v oblasti sociálně-politické a hospodářské. Autoři expozice chtěli ukázat práci a všední život obyvatel socialistické země. Tento záměr předstihla ještě jedna myšlenka, a sice 100. výročí narození prvního představitele Sovětského svazu. Leninovo výročí se nepromítlo jenom do vzhledu pavilonu, ale i do samotné expozice. Hlavní sál pavilonu byl pojmenován po představiteli SSSR a v něm mu byla věnována hlavní expozice. Zde se návštěvníci mohli seznámit s Leninovou činností. Cílem celé expozice bylo lidem ukázat Leninův „obraz vůdce, jakožto tvůrce a vykonavatele revoluce“.¹⁴⁷ Na stejném podlaží, akorát ve vedlejší sále, byla přichystaná výstava o všestranné výchově sovětského občana. Toto téma bylo návštěvníkům přiblíženo na výuce a praktických činnostech. Také byly detailně představeny mateřské školy, základní školy a další typy

¹⁴⁵ ПОСОХИН, Михаил Васильевич. *Архитектура «ЭКСПО – 70»*. 1970. Москва: Знание. с. 15–16.

¹⁴⁶ СИНОВСКАЯ, Евгения Владимировна. *Советские павильоны на международных выставках*. Москва, 2021. Выпускная квалификационная работа. Национальный исследовательский университет «Высшая школа экономики», Факультет коммуникаций, медиа и дизайна, Дизайн. с. 180 Dostupné z: <<https://en.calameo.com/read/005941912d6c60a23e7b4>>.

¹⁴⁷ ПОСОХИН, Михаил Васильевич. *Архитектура «ЭКСПО – 70»*. 1970. Москва: Знание. с. 20.

vzdělávacích institucí.¹⁴⁸ První patro pavilonu bylo zasvěceno úspěchům v umělecké činnosti. Návštěvníci měli možnost se zde seznámit s celou škálou sovětského umění např. literaturou, malbou, hudbou, divadlem atd. V následujícím patře byla umístěná expozice věnovaná Sibiři, Dálnému východu a hlavním hospodářským v těchto dvou oblastech. Především se jednalo o energetiku, úhelný a hutnický průmysl a zemědělství. Poslední patro se nacházelo ve vrcholu praporu a výstava umístěná v něm se zaměřovala na vesmír, hlavně na jeho dobývání.¹⁴⁹ Do jednotlivých pater bylo možné se dostat pomocí schodů nebo eskalátorů. Součástí pavilonu byly i dva sály, jeden pro 600 a druhý pro 800 návštěvníků, dále tam byla restaurace.¹⁵⁰

7.2.Obraz sovětského pavilonu v československém tisku

Ačkoliv se brány Světové výstavy v Ósace otevřely až 14. března 1970, tak lze dohledat dřívější články reflektující přípravy na tuto událost. V *Rudém právu* vydaném v říjnu 1969, tedy půlrok před zahájením výstavy, je celý článek věnovaný Sovětskému svazu na Expo'70. Z textu vyplývá, že organizační výbor pro přípravu sovětské sekce výstavy byl sestaven již v roce 1967 a od té doby nepřetržitě pracuje na pavilonu. Hlavním cílem pavilonu „je přispět k harmonickému rozvoji lidské společnosti při vzájemném pochopení a rozšiřování všestranné výměny zkušeností“.¹⁵¹ Záměrem tvůrců expozice bylo pomocí náplně a uspořádáním pavilonu vyjádřit, jak vážnou roli hrají technické pokroky k dosažení blaha člověka a všech obyvatel naší planety.¹⁵²

Z pozdějšího vydání *Rudého práva* z ledna 1970, tedy dva měsíce před oficiálním zahájením, vyplývá, že sovětský pavilon byl již postaven a zbývalo převést materiální základnu pavilonu. Ta byla nachystaná v přístavu Nachodka a během dvou tří dnů měla být dopravena do Japonska. Co se týče nákladů na sovětskou expozici, tak se pavilon pohyboval někde ve středu mezi ostatními pavilony. Podle B. Borisova, generálního

¹⁴⁸ ПОСОХИН, Михаил Васильевич. *Архитектура «ЭКСПО – 70»*. 1970. Москва: Знание. с. 21.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 20–21.

¹⁵⁰ СИНОВСКАЯ, Евгения Владимировна. *Советские павильоны на международных выставках*. Москва, 2021. Выпускная квалификационная работа. Национальный исследовательский университет «Высшая школа экономики», Факультет коммуникаций, медиа и дизайна, Дизайн. с. 180 Dostupné z: <<https://en.calameo.com/read/005941912d6c60a23e7b4>>.

¹⁵¹ *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: Komunistická strana Československa, 14.10.1969, 49–50(242), s. 6. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:f1aaa290-5f14-11de-b961-000d606f5dc6>>.

¹⁵² Tamtéž, s. 6.

komisaře sovětské části výstavy, nejvíce stát zaplatil za stavbu pavilonu a přibližná hodnota exponátů se odhaduje na 30–40 % celkových nákladů.¹⁵³

Sovětský pavilon byl zajímavým ještě před samotným zahájením výstavy. Na to upozorňuje *Lidová demokracie*. Před oficiálním otevřením novináře zajímal sovětský a americký pavilon. Kromě toho přibližuje čtenářům sovětskou expozici.¹⁵⁴

Oficiálnímu zahájení byl taktéž věnovaný prostor v československém tisku. Píše o něm například *Rudé právo*. Informuje, že v sobotu proběhlo slavnostní otevření Světové výstavy v Ósace a v neděli se brány výstavy otevřely návštěvníkům. Jenom během dopoledne jich na výstaviště zavítalo na 200 000. Už od prvních dnů konání výstavy lze zaznamenat, že sovětský pavilon patří k jednomu z nejnavštěvovanějších pavilonů. *Rudé právo* potvrzuje tento fakt a doplňuje, že nejvíce návštěvníků zavítalo k sovětskému pavilonu, ale pozadu nezůstal ani pavilon Spojených států amerických.¹⁵⁵ Po prvním týdnu, kdy výstaviště vítalo denně velký počet návštěvníků, *Lidová demokracie* nabízí přehled o tom, jak si Expo vede. Od zahájení výstavu navštívilo přibližně 1,5 milionů návštěvníků. Avšak elektronické počítače předpověděly, že počet zájemců bude o jednu čtvrtinu vyšší. Pořadatelé viní počasí – v Ósace stále ještě panuje zima a pavilony nejsou uzpůsobeny na vytápění. Ani po prvním týdnu neopadá zájem o americký a sovětský pavilon, dokonce se zde musí regulovat příliv návštěvníků.¹⁵⁶ Dokonce ani pořadatelům neuniklo, že pavilon Sovětského svazu patří mezi nejoblíbenější pavilon a těsně za ním se řadí pavilon Spojených států amerických.¹⁵⁷ Další periodikum zmiňující popularnost pavilonu SSSR je periodikum *Květy*. Z pohledu japonského diváka je tento pavilon jedním z nejúspěšnějších pavilonů na letošní Světové výstavě v Ósace. Z článku vyplývá, že úspěšnost pavilonu je zejména postavena na

¹⁵³ *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: Komunistická strana Československa, 15.1.1970, **50–51**(12), s. 7. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:8cec5940-6714-11de-89bc-000d606f5dc6>>.

¹⁵⁴ *Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové*. Praha: Nakladatelství Lidová demokracie, 09.03.1970, **26**(57), s. 2. ISSN 0323-1143. Dostupné také z: <<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:f1059850-9f3c-11e8-83a5-5ef3fc9ae867>>.

¹⁵⁵ *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: Komunistická strana Československa, 16.3.1970, **50–51**(63), s. 3. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <<https://ndk.cz/uuid/uuid:b388c380-81d2-11e8-be68-5ef3fc9bb22f>>.

¹⁵⁶ *Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové*. Praha: Nakladatelství Lidová demokracie, 23.03.1970, **26**(69), s. 2. ISSN 0323-1143. Dostupné také z: <<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:75976080-9f38-11e8-ba56-5ef3fc9bb22f>>.

¹⁵⁷ *Pravda: List Československé komunistické strany – odbočka Plzeň*. Plzeň: Tiskařské a nakladatelské družstvo Pravda, 15.4.1970, **51**(88), s. 2–3. ISSN 1803-1633. Dostupné také z: <<https://ndk.cz/uuid/uuid:30e4ac20-2e1e-11e9-bd2c-5ef3fc9bb22f>>.

obsahově bohaté expozici, jejíž forma je názorná a poučná. Svůj podíl na popularitě do jisté míry nese i konstrukce pavilonu symbolizující rozvinutý prapor.¹⁵⁸ Zde je nutné k těmto zmínkám přistupovat pragmaticky, neboť lze předpokládat, že tyto články obsahují propagandu a předávané informace nemusí být objektivní.

Tvorba zajímavě popisuje prezentaci pavilonu Sovětského svazu v Ósace. Podle ní SSSR důstojně reprezentuje celý socialistický tábor a nezapomíná vyzdvihnout socialistický systém, díky kterému se za pouhých 50 let podařilo zaostalému Rusku podívat do vesmíru.¹⁵⁹

Než se detailně zaměřím na interiér pavilonu, tak se prvně budu věnovat článkům týkající se exteriéru a architektury pavilonu Sovětského svazu. Ty můžeme například nalézt v *Architektuře ČSR*, *Tvorbě*, a *Rudém právu*. Ve výše zmíněném vydání *Rudého práva* z roku 1969 blíže je přiblížen proces výběru nejlepšího návrhu sovětského pavilonu. Soutěže se podle jednotlivých článků zúčastnili nejlepší architekti z celé země. Nakonec zvítězil projekt skupiny architektů, která byla vedena M. Posochinem. Součástí článku je i fotografie návrhu vybraného pavilonu. „Sovětský pavilon pro Expo‘70 v Ósace se nepodobá ani jednomu pavilonu, které reprezentovaly Sovětský svaz na předchozích světových výstavách.“¹⁶⁰ Na základě srovnání s předchozími pavilony lze potvrdit, že už samotné barevné provedení působí poněkud netradičně. Sovětští architekti zvolili barevnou kombinaci červené a bílé, která má symbolizovat „dva hlavní principy základní myšlenky EXPO 70 – pokrok a harmonii“.¹⁶¹ Bližší informace o technickém charakteru jsou uvedeny například v *Architektuře ČSR*: „Pavilon Sovětského svazu je plošně největší, ale také svými 110 metry nejvyšší na celém výstavišti.“¹⁶² Pavilon byl konstruován do tvaru rozvinutého praporu, který vrcholí věží, kde byl umístěn znak Sovětského svazu – srp a kladivo. Časopis *Tvorba* dodává, že pavilon SSSR byl označován za dominantu, poněvadž ho bylo možné zahlédnout z kteréhokoliv místa

¹⁵⁸ *Květy*. Praha: Rudé právo, 23.05.1970, **20**(20), s. 32. ISSN 0023-5849. Dostupné také z: <<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:2514a290-6189-11e3-ae93-001018b5eb5c>>.

¹⁵⁹ *Tvorba*: list pro kritiku a umění. Praha: Symposion, 27.05.1970, **1970**(21), s. 8. ISSN 0139-5513. Dostupné také z: <<https://ndk.cz/uuid/uuid:27c34e80-61eb-11e8-906a-5ef3fc9bb22f>>.

¹⁶⁰ *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: Komunistická strana Československa, 14.10.1969, **49–50**(242), s. 6. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:f1aaa290-5f14-11de-b961-000d606f5dc6>>.

¹⁶¹ *Architektura ČSR*. Praha: Klub Architektů, 1970, **undefined**(8), s. 324–325. ISSN 0300-5305. Dostupné také z: <<https://ndk.cz/uuid/uuid:cc53b6b0-fe3c-11e6-bff9-005056825209>>.

¹⁶² Tamtéž, s. 324–325.

výstaviště. Pavilon byl vnímán jako princip, „se kterým je spojena budoucnost dnešního světa“.¹⁶³

Podařilo se mi najít několik článků věnovaných vnitřním prostorům a expozici pavilonu SSSR. Jeden z nich pochází ještě z doby před zahájením světové výstavy. Podle *Rudého práva* sovětskou expozici tvořilo 128 vzorů moderní sovětské techniky, strojů a aparátů, jedním z nich byla aparatura na sledování lodi *Sojuz*. Mezi exponáty nechyběla ani maketa lázní z Dálného východu.¹⁶⁴ Část expozice se zaměřuje na Dálný východ a Sibiř, neboť sovětští architekti věřili, že Sibiř je země naplněná krásou a potenciálem. O tomto faktu informuje periodikum *Tvorba*. „Dřevo, nazelenalé sklo, barvy lesa i Bajkalského jezera, svítící elektrárny, dřevo na zemi, na stěnách i modelech, to vše vytváří neopakovatelnou atmosféru země, která se vlastně začíná probouzet.“¹⁶⁵ V dalším článku z *Rudého práva* B. Borisov přibližuje československým čtenářům další expozice sovětského pavilonu. Hlavním oddílem pavilonu je výstava věnovaná V. I. Leninovi, neboť rok 1970 připadá na jeho 100. výročí narození. *Rudé právo* uvádí, že tento rok má pro sovětský lid a celé pokrokové lidstvo zvláštní význam. Návštěvníci se mohou blíže seznámit s hlavními etapami Leninovy činnosti a změnami, ke kterým došlo „díky důslednému uskutečňování leninských idejí“.¹⁶⁶ Prvnímu představiteli Sovětského svazu byl tedy věnováno přizemí pavilonu. V dalším sále byla pro návštěvníky nachystaná expozice seznamující s metodami a způsoby výchovy člověka v SSSR. Zde byly také zahrnuty organizace, přičemž jejich úkolem bylo formovat sovětského člověka. V největším sále nejvyšší části pavilonu byly vystaveny přístroje pro dobývání kosmu. Důležitou roli napříč celou výstavou mělo kino. Na plátnech nejrůznějších velikostí se promítaly dokumentární filmy. Stejně jako v Montrealu, tak i v Ósace zájemci mohli navštívit sovětské kino téměř o 600 místech.¹⁶⁷ Co se týče sovětského filmu, tak během dubna byla v pavilonu SSSR představena i jedná světová novinka – plastický film. Tuto skutečnost čtenářům přibližuje *Lidová demokracie*. Plastický film okamžitě vzbudil

¹⁶³ *Tvorba*: list pro kritiku a umění. Praha: Symposion, 27.05.1970, **1970**(21). s. 8. ISSN 0139-5513. Dostupné také z: <<https://ndk.cz/uuid/uuid:27c34e80-61eb-11e8-906a-5ef3fc9bb22f>>.

¹⁶⁴ *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: Komunistická strana Československa, 15.1.1970, **50–51**(12), s. 7. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:8cec5940-6714-11de-89bc-000d606f5dc6>>.

¹⁶⁵ *Tvorba*: list pro kritiku a umění. Praha: Symposion, 27.05.1970, **1970**(21). s. 8. ISSN 0139-5513. Dostupné také z: <<https://ndk.cz/uuid/uuid:27c34e80-61eb-11e8-906a-5ef3fc9bb22f>>.

¹⁶⁶ 36. *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: Komunistická strana Československa, 18.3.1970, **50–51**(65). s. 6–7. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <<https://ndk.cz/uuid/uuid:5f0da950-81d8-11e8-bb44-5ef3fc9ae867>>.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 6–7.

zájem u publika a odborníků. Přestože je Japonsko zemí plastických fotografií a pohlednic, tak se jednalo o naprostou raritu. Návštěvníci ke zhlédnutí filmu nepotřebovali žádné speciální brýle a mohli jej sledovat pouhým okem. Promítán byl film *Sovětské etudy*, který návštěvníkům představil dvě velkoměsta v SSSR – Moskvu a Leningrad. Kromě městských záběrů návštěvníci měli možnost zhlédnout část Labutího jezera, nebo byli svědky lovu sobů.¹⁶⁸

Stejně jako československý prezident A. Novotný navštívil sovětský pavilon na Expo '67 v Montrealu, tak L. Svoboda poctil svou návštěvou pavilon SSSR v Ósace. Tuto návštěvu lze označit za významnou a užitečnou, neboť se jednalo o první návštěvu československého činitele v Japonsku v historii československo-japonských vztahů. Podle prezidenta Svobody expozice socialistických zemí plně odpovídá mottu Světové výstavy v Ósace „*Za pokrok a soulad lidstva*“.¹⁶⁹ Program československého prezidenta v sovětském pavilonu byl naplánován na sobotu a trval přibližně dvě hodiny. Během této doby si podrobně prohlédl všechny části pavilonu. V rámci návštěvy pavilonu SSSR zhlédl dokumentární film „*Lenin žije*“ a prohlédl si fotokopie historických leninských dokumentů. Před odchodem napsal prezident Svoboda do pamětní knihy sovětského pavilonu následující: „Sovětský pavilon, který jsme právě navštívili, v nás zanechal nezapomenutelné dojmy. V roce 100. výročí narození V. I. Lenina ukazuje s velkou přesvědčivostí před celým světem krásu a rozmach sovětského lidu, mohutný hospodářský, vědeckotechnický a kulturní rozvoj země komunismu, s níž nás spojuje tak pevně přátelství, jednota a bratrská spolupráce.“¹⁷⁰ *Rudé právo* doplňuje informace o prezidentově návštěvě. Při vstupu do pavilonu SSSR prezidenta Svobodu přivítaly sovětské hostesky podle slovanské tradice – chlebem a solí. Nejvyššího československého představitele pavilonem provázela generální komisař sovětské části výstavy B. Borisov. Kromě expozice věnované 100. výročí narození V. I. Lenina si dále

¹⁶⁸ *Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové*. Praha: Nakladatelství Lidová demokracie, 10.04.1970, **26**(84), s. 2. ISSN 0323-1143. Dostupné také z: <<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:56905530-a5ea-11e8-830e-005056825209>>.

¹⁶⁹ *Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové*. Praha: Nakladatelství Lidová demokracie, 11.04.1970, **26**(85), s. 2. ISSN 0323-1143. Dostupné také z: <<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:73e0baa0-a5ed-11e8-a81d-5ef3fc9bb22f>>.

¹⁷⁰ *Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové*. Praha: Nakladatelství Lidová demokracie, 06.04.1970, **26**(80), s. 1. ISSN 0323-1189. Dostupné také z: <<https://ndk.cz/uuid/uuid:ef0056e0-a5e9-11e8-ba56-5ef3fc9bb22f>>.

prohlédli výstavu o současné sovětské společnosti a všestranném rozvoji jejího života a oddělení kultury a umění.¹⁷¹

Jak jsem již zmínila, tak část sovětské expozice byla věnována 100. výročí narození V. I. Lenina. Tento den připadá na 22. dubna. *Rudé právo* uvádí, že oslavy na Světové výstavě v Ósace vrcholily právě v tento den, kdy se konalo setkání v Leninské síni v pavilonu SSSR. Sovětským představitelům přišly popřát nejen delegace socialistických zemí na Expo '70 (Československo, Bulharsko, Kuba), ale i zástupci dalších pavilonů (např. USA nebo Japonsko).¹⁷² Podobný článek se objevuje i v *Lidové demokracii* a není doplněn o další informace.

Na Světovou výstavu v Ósace zavítali i američtí astronauti z Apolla 12 C. Conrad, R. Gordon a A. Bean. Po zhlédnutí pavilonu Spojených států amerických a setkání s návštěvníky výstavě na vlastní přání navštívili sovětský pavilon, kde je uvítal B. Borisov. Američané si prohlédli kosmickou expozici, ve které je nejvíce zaujali vesmírné lodě *Sojuz 4 a 5*. Borisov jim se zájmem představil i vstupní výstavu ke 100. výročí narození V. I. Lenina.¹⁷³

Napříč československým tiskem je možné najít články, které pozitivně hodnotí pavilon Sovětského svazu na Světové výstavě v Ósace. Jeden z nich se například objevuje v *Lidové demokracii* a nese titul „Velký zájem o sovětský pavilon na Expo 1970“. Z textu vyplývá, že o sovětský pavilon byl neutuchající zájem, a to může nasvědčovat jediné – sovětská expozice si udrží přívlastek nejzajímavějšího pavilonu na Expo 1970.¹⁷⁴ *Rudé právo* například zprostředkovává informace ze zahraničního tisku, konkrétně japonského (*Yomiuri Shimbun* a *Sankei Shimbun*). Tyto noviny informují, že sovětský pavilon si od samého začátku výstavě udržuje výrazné prvenství, jak ze strany zájmů návštěvníků, tak i z jejich hodnocení o nejpozoruhodnější pavilon na Expo'70.

¹⁷¹ *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: Komunistická strana Československa, 6.4.1970, **50–51**(80). s. 4–5. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <<https://ndk.cz/uuid/uuid:48acc820-81ca-11e8-bb44-5ef3fc9ae867>>.

¹⁷² *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: Komunistická strana Českoslovesnka, 23.4.1970, **50–51**(95). s. 6–7. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <<https://ndk.cz/uuid/uuid:c20d0ce0-81e1-11e8-9588-5ef3fc9bb22f>>.

¹⁷³ *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: Komunistická strana Československa, 25.3.1970, **50–51**(71). s. 7. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <<https://ndk.cz/uuid/uuid:c6b42490-81d2-11e8-9690-005056827e51>>.

¹⁷⁴ *Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové*. Praha: Nakladatelství Lidová demokracie, 10.04.1970, **26**(84), s. 2. ISSN 0323-1143. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:56905530-a5ea-11e8-830e-005056825209>

Tento článek byl uveden titulkem „Sovětská expozice nejpoblárnější“.¹⁷⁵ Dne 15. června Světová výstava v Ósace vstoupila do své druhé půlky a za tu dobu ji navštívilo přes 27 milionů lidí. V *Rudém právu* je uvedena menší statistika: „Světovou výstavu navštívilo 27 521 228 lidí z toho jen kolem půlmilionu ze zahraničí. Znamená to, že už nyní shlédli EXPO víc než každý čtvrtý Japonec, děti nevyjímaje.“¹⁷⁶ Dále je v článku uvedeno, že popularitu si udržuje pavilon Sovětského svazu. Ten navštívilo už přes deset milionů návštěvníků. Do pavilonu Spojených států zavítalo osm milionů.¹⁷⁷ Během posledních dnů světové výstavy návštěvnost dosahovala až jednoho milionu. Tuto informaci uvádí například *Lidová demokracie*. Většina návštěvníků si chtěla především prohlédnout pavilony dvou rivalů – Sovětského svazu a Spojených států amerických. Zde se několikrát stalo, že se stála až pětihodinová fronta, která měřila několik set metrů.¹⁷⁸ Článek podobného charakteru jsem našla v *Rudém právu*, ale má spíše odrazující charakter, neboť začíná slovy: „Nejezděte už na Expo“. Stejně jako v předchozím článku v *Lidové demokracii* informuje o frontách, ve kterých lidé minimálně čekali pět hodin. Dále z článku vyplývá, že musel být zaveden mimořádný stav, protože v neděli na výstaviště přišel nezvladatelný počet návštěvníků, a tak se brány uzavřely v pět hodin odpoledne.¹⁷⁹

¹⁷⁵ *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: Komunistická strana Československa, 25.3.1970, **50-51**(71). s. 6–7. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <<https://ndk.cz/uuid/uuid:c6b42490-81d2-11e8-9690-005056827e51>>.

¹⁷⁶ *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: Komunistická strana Československa, 16.6.1970, **50-51**(141). s. 6–7. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <<https://ndk.cz/uuid/uuid:81a1a2a0-81ce-11e8-ad64-005056825209>>.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 6–7.

¹⁷⁸ *Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové*. Praha: Nakladatelství Lidová demokracie, 09.09.1970, **26**(213). s. 2-3. ISSN 0323-1189. Dostupné také z: <<https://ndk.cz/uuid/uuid:60482c40-9d4f-11e8-830e-005056825209>>.

¹⁷⁹ *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: Komunistická strana Československa, 8.9.1970, **50-51**(213). s. 6–7. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <<https://ndk.cz/uuid/uuid:c00df7a0-81d8-11e8-ad64-005056825209>>.

Závěr

Cílem bakalářské práce je předložit popis sovětských pavilonů na světových výstavách v recepci československého tisku. Světové výstavy v kulturním kontextu představují události, na kterých zúčastněné země představují své úspěchy v různých oblastech lidské činnosti. Dále se na výstavy nahlíží jako na prostředí, kde dochází k výměně informací, znalostí a řešení současných problémů. Například poslední konaná Světová výstava v Dubaji se soustředila na vyřešení otázky udržitelnosti.

Média, jehož součástí je i tisk, lze vnímat jako zprostředkovatele informací, kde se kromě politických nebo ekonomických zpráv objevují i zprávy z oblasti kultury, přesněji popis kulturních událostí. Skrze články lze nasát atmosféru dané události a informovat se o jejím konání. Díky článkům v československém tisku zmiňující světové výstavy, měli čtenáři možnost se o nich dozvědět. Kromě obecných informací o konání byly často zveřejňovány novinky z pavilonů. Na druhou stranu nelze předpokládat, že čtenářům byly předloženy objektivní informace, neboť do konce 80. let československý tisk podléhal cenzuře. Hlavně byla vydávána stranická periodika. V těch se i často objevovala propaganda. Tudíž nelze s jistotou říci zda sdílené informace o účasti Sovětského svazu na výstavách byly objektivní nebo napsány pod vlivem již zmíněné propagandy. Neboť vše „americké“ bylo prezentováno s negativním podtónem. Naopak vše sovětské bylo popisováno převážně kladně.

Z československého tisku vyplývá, že světové výstavy byly hojně navštěvované a kromě místních obyvatel se na výstavy sjížděli lidé z různých koutů světa. Tisk poskytoval i informace o slavnostních zahájeních, ukončení, ale taky doprovodných akcích. Co se týče zmínek o sovětském pavilonu, popřípadě sovětské účasti, tak těch jsem našla okolo padesáti. Zmínky je možné rozdělit na články z denního tisku a ze specializovaných periodik. V denním tisku byly články spíše informativního charakteru. Podávaly zprávy ohledně probíhajících akcí v sovětském pavilonu (např. oslava 100. výročí narození V. I. Lenina a Národní den Sovětského svazu), příprav expozic a významných návštěv v pavilonu (např. českoslovenští prezidenti, američtí kosmonauti). Také detailně popisovaly sovětské pavilony na jednotlivých výstavách pro lepší představu těm, kteří se na výstavu nemohli podívat osobně. U ósacké výstavy dodal komentář k pavilonu samotný generální komisař sovětské části výstavy B. Borisov.

Jak je již predestřeno výše, československý tisk podléhal cenzuře, a především sloužil Komunistické straně Československa. Ta využívala tisk pro prosazení vlastních zájmů. Dokonce i zaměstnanci redakcí museli být příslušníky strany. Z tohoto důvodu nelze říci, zda předávané informace ohledně pavilonů Sovětského svazu jsou pravdivé nebo jsou napsány tak, aby vyhovovaly poměrům v zemi. Často byl Sovětský svaz na výstavách srovnáván s pavilonem Spojených států amerických, neboť na pozadí poválečných výstav probíhala studená válka vedená mezi výše zmíněnými zeměmi. Ačkoliv oběma zemím je vytýkán například poloprázdný prostor (pavilon USA, Expo'58) nebo naopak prostor přesycený velkým množstvím exponátů (pavilon SSSR, Expo'67), tak i přes nápor kritiky je pavilon Sovětského svazu nakonec hodnocen pozitivněji než pavilon Spojených států. V článcích je sovětský pavilon popisován jako nejnavštěvovanější (opět ve srovnání s pavilonem USA, ten navštívilo o poznání méně lidí), nejoblíbenější a nejzajímavější. Je pravdou, že sovětský pavilon mohl patřit k těm nejoblíbenějším na výstavě a tisk tento fakt podpořil dobře mířenou propagandou na čtenáře, ve kterých to mohlo vyvolávat pocit výjimečnosti Sovětského svazu.

Ve dvou případech jsem našla články, kde byli dotazováni návštěvníci výstavy. Například se jim byly položeny otázky, jak na ně působí výstava jako celek, nebo jaký pavilon se jim nejvíce líbil. V prvním případě dotazující odpověděl, že navštívil mnoho národních pavilonů, ale největší dojem na něho udělal pavilon SSSR. V něm je lidem představena hospodářská a kulturní síla socialistické republiky. Ve druhém článku je respondent Američan. I přes jeho národnost se nebojí kritizovat americký pavilon. Podle jeho slov interiér nekoresponduje s konstrukcí pavilonu, poněvadž ta působí více monumentálněji než vnitřní prostory. Ty jsou podle něho prázdné. Naopak vyzdvihuje sovětský pavilon a říká o něm, že je to zajímavá podívaná, avšak působí poněkud veletržním dojmem. Nelze s jistotou říct, zda odpovědi byly vybrány záměrně, aby zapadly do kontextu stranického periodika.

U pařížské výstavy jsem našla článek, ve kterém je explicitně napsáno, že v sovětském pavilonu, ale také německém, je společným jmenovatelem propaganda. Ačkoliv se v pavilonech na poválečných výstavách snažily prosazovat sovětskou ideologii, tak v žádném článku jsem takto otevřenou zmínku neobjevila.

Obecně jsou v československém tisku pavilony Sovětského svazu popisovány kladně, s minimální kritikou. Vždy byly podle tisku perfektně připravené na stanové

datum, i když se objevily potíže například se stavbou konstrukce. Skoro ve všech případech se v článcích objevovala kladná přirovnání. Podle periodik sovětský pavilon patřil vždy k nejnavštěvovanějším pavilonům a tento fakt neunikal ani zahraničním novinářům či pořadatelům výstavy. Sovětský svaz se vždy snažil představit to nejlepší, co může světu nabídnout, i když se do expozic často promítala ideologie země.

Резюме

Предметом, а также целью бакалаврской работы является описание павильонов Советского союза на Всемирных выставках и предложение их образа в чехословацких прессах. Главный источник – чехословацкая пресса конкретно из 30–70 гг. Прежде всего я работала с периодикой «Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa», «Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové», «Architektura ČSR», «Tvorba» и другими

Работа разделена на семь глав, некоторые из них были изложены. В первой главе более подробные объяснения темы бакалаврской работы. Мною были выбраны выставки на основе двух критериев. Во-первых, следует учесть время, когда выставки происходили. Советские павильоны стоят в центре внимания, поэтому нужно принимать во внимание время существования СССР. Советский союз был основан в 1922 г. и существовал до 1991 г. Здесь возникают временные рамки, с которыми я работала. Мною был разработан список выставок, происходящих в данное время. Второй критерий – разделение всемирных выставок по Международному бюро выставок (фр. «Bureau International des Expositions», BIE). Бюро выделяет два вида выставок – универсальные и специализированные (я провела более подробное исследование данной проблематики в главе 2.3 «Mezinárodní úřad pro výstavnictví»). На основе этого раздела было сосредоточено главное внимание на универсальных выставках. По данным из книги Ярослава Галады «Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000», состоялось пять универсальных всемирных выставок. Среди них выделены такие – Париж 1937, Брюссель 1958, Монреаль 1967 и Осака 1970.

Неотъемлемой частью является чехословацкая пресса. Мною была проведена попытка делать образ советских павильонов на основе статей из газет. В первой главе более описана работа с Государственной электронной библиотекой, общеизвестной под названием «Kramerius 5». В данной библиотеке можно найти документы на чешском языке с XIX–XXI веков. Документы разделены на несколько категорий – книги, газеты и журналы, карты и книги, посвященные музыке. Моим первоначальным намерением было выбрать несколько чехословацких печатанных изданий («Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa», «Svobodné slovo» а «Lidová demokracie: orgán Československé

strany lidové») и в них искать упоминание о советском участии на всемирных выставках. Я искала данные статьи с помощью поисковика слов, однако их оказалось недостаточно, поэтому я была вынуждена изменить методику работы. Необходимые статьи было необходимо искать в рамках целой категории. Кроме ежедневных газет, в списке статей появились также еженедельные журналы («Květy»), специализированные журналы («Architektura ČSR») либо женский журнал («Vlasta») и другие. Важно заметить, что большинство прессы было партийной, поэтому есть большая вероятность, что периодика включает в себе скрытую пропаганду. Другие, не партийные, журналы и газеты были под сильным влиянием цензуры.

Вторая глава состоит из трех подглав. Первая объясняет термин «всемирная выставка». В прошлом веке понятие «Экспо» было использовано для неофициального названия этого события, но в настоящее время оно имеет более широкое значение. Всемирная выставка – глобальное мероприятие, на котором государства демонстрируют успехи в различных сферах человеческой деятельности. С 30 гг. XX века на выставке есть всегда аутентичная тема, по которой участники подготавливают свои экспозиции, чтобы они резонировали с данной тематикой. Вторая часть посвящена истории выставочного дела с половины XIX века, когда произошла первая Всемирная выставка в Лондоне в 1851 г. До конца XIX века состоялось десять выставок, причем Париж их организовал больше всего, а именно пять. На первых выставках были продемонстрированы, главным образом, успехи в промышленной отрасли. Постепенно характер выставок меняется. Кроме промышленных появились экспозиции и с других отраслей, например, археологии или истории искусства. Посетители имели возможность получить информацию об актуальных проблемах человечества. Благодаря влиянию электрификации начинают в начале XX века происходить изменения в выставочном деле. Выставки уже не зависели исключительно от дневного света, поэтому посетители могли посещать выставочные центры в вечернее время. Другой способ, использованный для модернизации выставок, – добавление развлекательных средств (фотографий, позже короткометражных фильмов). Третья инновация была имплементирована на Всемирной выставке Чикаго в 1933 г. В этом году была впервые избрана тематика выставки. В первый раз была избрана конкретная тематика выставки. Можно

сказать, что в течение XX века произошло большое количество изменений, благодаря событиям, произошедшим в XX веке. Например, из-за экономического кризиса в 30 гг. выставки имели более оптимистический характер, главную целью которых было развлечений. После Второй мировой войны в экспозициях отразилась холодная война, главным образом, в павильонах Советского союза и Соединенных Штатов американских. Также в центре внимания был человек и прогресс. В конце XX века этот подход испытывается изменения и выставки сосредотачиваются на вопросах, касающихся экологической проблематики. В третьей части был изучен вопрос институционализации Всемирных выставок. До 30 гг. XX века состоялось большое количество выставок, но из-за Первой мировой войны уже не считались настолько престижными. Было необходимо, чтобы количество выставок было регулировано, а также организация данного события была довольно сложная с финансовой точки зрения для организатора. В связи с вышеуказанными причинами в 1928 г. возникает организация, защищающая выставки – Международное бюро выставок. Целю данной организации являлось создание программы выставки, соблюдение за их направленности и качества. Для бакалаврской работы важна классификация всемирных выставок по критериям ведомства. Основные черты всемирных выставок, заключаются в том, что их организуют не для получения доходов, это не художественные выставки и их длительность занимает более трех недель. Все выставки, прошедшие после 1928 г., должны соответствовать указанным критериям. Далее ведомство выделяет два типа выставок – универсальные и специализированные. Универсальные выставки являются предметом данной бакалаврской работы. Типичными чертами являются срок выставки (более шести месяцев), неограниченная территория выставочного помещения и общая тематика выставки.

Третья глава бакалаврской работы посвящена изучению русского участия во Всемирных выставках, происходивший со второй половины XIX века до 1922 г., когда возник Советский Союз. Здесь также упоминается присутствие СССР на Международной выставке в Париже в 1925 г. На данной выставке появился проект, организатором является К. Мельниковым. Советский павильон, построенный под влиянием конструктивизма, демонстрировал нововозникшее государство и новый взгляд на современную архитектуру. Стройка павильона должна была отражать принципы сталинской архитектуры, потому что отличались от европейской. Также

в архитектуре нового государства полностью отсутствовал традиционный русский стиль, но черты монументальности и пространства были неизменны. Советская идеология отразилась на павильоне и экспозиции. Кроме представления Мельникова, на выставке также появилось другое – французского архитектора Ле Корбюзье. Его проект «Эспри Нуво» представлял собой минимально оборудованную «лестничную клетку». Павильон был построен в стиле функционализма. Одним из главных элементов «Эспри Нуво» является соединение природы и футуристических элементов.

Последующие главы являются ядром бакалаврской работы, поскольку здесь описаны выбранные выставки и советские павильоны. У каждого павильона предьявлен их образ в чехословацкой прессе Главы изложены в хронологическом порядке. На выставке в Париже в 1937 г. Советский союз впервые вышел на международную арену, чтобы продемонстрировать свои успехи в различных отраслях. Люди сразу начали интересоваться всем, что было связано с Советским союзом. После парижской выставки произошла Всемирная выставка в Нью-Йорке в 1939 г. Это была последняя довоенная выставка. Следующая, послевоенная, должна была состояться в 1955 г., но из-за корейской войны дату проведения выставки перенесли на три года. Всемирная выставка в Брюсселе (неофициальное название Экспо-58) проходила с апреля до октября 1958 г. в Королевском парку в районе Эйзель. Символ события – Атомиум. Советскому павильону был выделен крупнейший участок выставочного помещения. Более всего посетители интересовались первыми естественными спутниками Земли – «Спутник 1» и «Спутник 2». Выбор архитектурного проекта считался особенно важным, потому что постройка должна была отражать новые требования, обозначенные Н. Хрущёвым в 1956 г., а также был важен новый способ репрезентации Советского союза как современной державу. Избранный проект создала группа архитекторов (Я. Абрамов, А. Борецкий и В. Дубак). Кроме спутников, посетители могли посмотреть на скульптуру Ленина или советское искусство. В рамках экспозиции был опубликован журнал *Спутник*.

Советский союз также хотел стать страной-организатором, поэтому в 1967 г. заявил об организации выставки, но в результате СССР изъявило свой запрос и в 1962 г. организатором стал канадский Монреаль. Автором советского павильона является М. Посохин. Изначально этот павильон был спроектирован для

московской выставки, из-за это павильон называли «Москва». Архитекторы хотели внести в конструкцию основные элементы советской архитектуры 60 гг., главным образом, использование стекла и вынесенную вперед крышу. Для Экспо-67 была подготовлена экспозиция, включающая в себя космические машины или самолеты. Доминантой павильона является кинозал, находившийся в самой высокой части здания. Благодаря композиции произошел обмен, когда зал свободно парил во воздухе.

Последняя Всемирная выставка – Экспо-70 Осака. Важно подчеркнуть, что данная выставка является первой всемирной выставкой, состоявшейся на азиатском континенте. Советский союз принадлежал к первым приглашенным странам. Проект павильона снова подготовил М. Посохин вместе с Р. Рождественским, который сосредоточился на подготовке экспозиции. 1977 г. связан со столетней годовщиной дня рождения одного из самых значительных председателя Советского союза В. И. Ленина, поэтому часть советской выставки была посвящена именно ему. Конструкция павильона была также оригинальна, поскольку изображала развернутое красное знамя, дополненное символами СССР – серпом и молотом. Внутренние помещения были разделены на четыре этажа, где посетители могли ознакомиться с успехами советского народа, прежде всего в социально-политической и экономической отраслях. Как описано выше, авторы экспозиции вдохновлялись годовщиной рождения В. И. Ленина, поэтому главный зал павильона называется «Ленинским». Там можно было найти экспозицию, в которой посетители могли больше узнать о Ленинской деятельности.

Важной частью исследования является работа с чехословацкой прессой прежде всего способ описания советских павильонов на избранных выставках. Я нашла почти 50 статей, упоминающих участие Советского союза на всемирных выставках в 1937–1970 годах. Нужно сказать, что с 1948 г. чехословацкая пресса считается одним из главных инструментов Коммунистической партии Чехословакии. Большинство периодических изданий были партийными или подлежали цензуре. Из-за этого невозможно с уверенностью сказать, является ли информация, представленная о советских павильонах достоверной или ее можно полагать за часть пропаганды. Очень часто СССР сравнивался со Соединенными Штатами Америки, поскольку послевоенные выставки происходили на фоне холодной войны. Не исключено, что павильон СССР был одним из самых

популярных на выставках, и пресса подкрепляла этот факт целенаправленной пропагандой среди читателей, у которых могло возникать ощущение уникальности Советского союза. Можно сделать вывод, что павильоны Советского союза в чехословацкой прессе описаны с положительной точки зрения с минимальной критикой. Практически во всех случаях в статьях появлялись положительные сравнения. По данным периодических изданий СССР всегда был одним из самых посещающих павильонов, и этот факт не обошелся от внимания иностранных журналистов и организаторов выставок. Советский союз всегда старался продемонстрировать миру лучшее, что он мог предложить, хотя идеология страны часто отражалась в экспозициях.

Prameny a literatura

Seznam literatury

1. GALUŠKA, Miroslav. *Vavříny z Montrealu*. 1968. Brno: Československý novinář.
2. HORNÍČEK, Miroslav. *Javorské listy*. 1968. Praha: OLYMPIA.
3. HRŮZA, Jiří & KROHA, Jiří. *Sovětská architektonická avantgarda*. 1973. Praha: Odeon.
4. CHOLINSKÝ, Jan, 2013. Studená válka mezi Východem a Západem. *SECURITAS IMPERII*. Praha: Themis, 7(1), 208–234. ISSN 2787-9348. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/publikace/securitas-imperii/no22/208-234.pdf>
5. LNĚNIČKOVÁ, Jitka. Svítidla na první světové výstavě – Londýn 1851. *Světlo*. 12 (5), s. 62–63. Dostupné z: <http://www.odbornecasopisy.cz/res/pdf/42156.pdf>.
6. KLIKA, Gustav. *Svět a my na Expo 67*. 1968. Praha: Sportovní nakladatelství.
7. KONČELÍK, Jakub, ORSÁG, Petr., a VEČEŘA, Pavel. *Dějiny českých médií 20. století*. 2010. Praha: Portál.
8. KRAMEROVÁ, D.; SKÁLOVÁ, V.; HAVRÁNEK, V.; BERGMANOVÁ, M. *Bruselský sen: československá účast na světové výstavě EXPO 58 v Bruselu a životní styl 1. poloviny 60. let*. Praha: Arbor vitae, 2008.
9. PAIR, le, G.; BEZOOIJEN, van, R. Two superpowers at EXPO '58. in: WALLIS de VRIES, G. *Thing theory & Urban objects at EXPO '58*. vol. 3. Eindhoven: Eindhoven University of Technology, s. 72-85.
10. PLUVINAGE, Gonzague. *Expo 58: Between Utopia and Reality*. 2008. Brusel: Brussels City Archives.
11. REID, Susan. The Soviet Pavilion at Expo '58 and the search for a modern socialist style. in: ARANOVA, Alla; ORTENBERG, Alexander. *A History of Russian Exposition and Festival Architecture 1700-2014*. vol 1. New York, Routledge, 2018, s. 203–226.
12. WILSON, Sandra. Exhibiting a new Japan: The Tokyo Olympics of 1964 and Expo '70 in Osaka. *Historical Research*. 85 (227), s. 159–178.
13. АРИСТОВА, Светлана Леонидовна. К 60-летию всемирной выставки в Брюсселе 1958 г. (новые архивные материалы и открытия Марины Леонидовны Нестеренко). in: ГАНЦЕВА, Нина Нестеровна, eds. *Материал-технология-форма как универсальная триада в дизайне, архитектуре, изобразительном и*

- декоративном искусстве. vol 1. Москва, Московская государственная художественно-промышленная академия им. С. Г. Строганова, 2018, с. 100–105.
14. ВОЛЧОК, Юрий Павлович. Павильон СССР на Всемирной выставке ЭКСПО–67 в Монреале. *Архитектура и строительство России*. (9), с. 24–29. ISSN 0235-7259.
15. ИНОЗЕМЦЕВА, Ирина Евгеньевна, 2010. *Россия на всемирных выставках: исторические штрихи*. 17(3), 195–201. Dostupné z: <http://rossovmir.ru/files/3-10.pdf>
16. ИНОЗЕМЦЕВА, Ирина Евгеньевна. Всемирные выставки, их роль и значение. *Аналитика культурологии*. 6 (1). Dostupné z: http://analiculturolog.ru/journal/archive/item/407-article_40-5.html
17. КОНЫШЕВА, Евгения. «Комплекс превосходства»: Павильон СССР на Всемирной выставке в Париже и советская культурная дипломатия. *Quaestio Rossica*, 6 (1), 2018. с. 161–182. Dostupné z: <https://doi.org/10.15826/qr.2018.1.289>.
18. МАНУКЯН, Джемма Владимировна. ЭКСПО 1937: выставка трех диктатур. *Артикульт*. 14 (2), 2014. с. 23–32. Dostupné z: [http://articult.rsuh.ru/upload/articult/journal_content/014/ARTICULT-14_\(2-2014,P.23-32\)-Manukyan.pdf](http://articult.rsuh.ru/upload/articult/journal_content/014/ARTICULT-14_(2-2014,P.23-32)-Manukyan.pdf)
19. МАНУКЯН, Джемма Владимировна. Новые тенденции выставочного проектирования в контексте Международной выставки в Париже 1925 года. *Артикульт*. 3 (19). 2015. с. 44–53. Dostupné z: [http://articult.rsuh.ru/upload/articult/journal_content/019/ARTICULT-19_\(3-2015,P.44-53\)-Manukyan.pdf](http://articult.rsuh.ru/upload/articult/journal_content/019/ARTICULT-19_(3-2015,P.44-53)-Manukyan.pdf)
20. МОЛОКОВА, Татьяна Алексеевна. Скульптура В. И. Мухиной «Рабочий и колхозница»: строительные аспекты создания и реконструкция. *Вестник МГСУ*. 8 (6). 2013. с. 35–41.
21. ПОЛУНОВ, Александр. Рабочий и колхозница: Советский союз на Всемирной выставке в Париже 1937 года. *Родина*. 16 (3). 2004. с. 71–72.
22. ПОСОХИН, Михаил Васильевич. *Архитектура «ЭКСПО – 70»*. 1970. Москва: Знание.
23. СИНОВСКАЯ, Евгения Владимировна. *Советские павильоны на международных выставках*. Москва, 2021. Выпускная квалификационная работа. Национальный исследовательский университет «Высшая школа

экономии», Факультет коммуникаций, медиа и дизайна, Дизайн. с. 180 Dostupné z: <https://en.calameo.com/read/005941912d6c60a23e7b4>

Seznam elektronických zdrojů

1. About Expo '70 in Osaka. *Expo '70 commemorative park* [online]. [cit. 2022-03-22]. Dostupné z: <https://taiyounotou-expo70.jp/en/about/expo70/>.
2. A Brief History Of World Expo. *Encyclopedia.com* [online]. [cit. 2022-01-20]. Dostupné z: <https://www.encyclopedia.com/electronics/international-magazines/brief-history-world-expo#B>.
3. A short history of Expos. *Bureau International des Expositions* [online]. [cit. 2021-10-9]. Dostupné z: <https://www.bie-paris.org/site/en/past-expos-a-short-history-of-expos>.
4. Expo 67. *Encyclopedia Britannica* [online]. [cit. 2022-01-26]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Expo-67>.
5. Expo 1970 Osaka: the story of Japan's first World Expo. *Bureau International des Expositions* [online]. [cit. 2022-03-22]. Dostupné z: <https://bie-paris.org/site/en/focus/entry/expo-1970-osaka-the-story-of-japan-s-first-world-expo>.
6. Our History. *Bureau International des Expositions* [online]. [cit. 2021-10-9]. Dostupné z: <https://www.bie-paris.org/site/en/about-the-bie/our-history>.
7. What is an Expo? *Bureau International des Expositions* [online]. [cit. 2021-10-9]. Dostupné z: <https://www.bie-paris.org/site/en/what-is-an-expo>.
8. World's fair. *Encyclopedia Britannica* [online]. [cit. 2022-01-20]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/worlds-fair>.
9. Бриллианты, шампанское и гречка: успехи России на всемирных выставках. *КУЛЬТУРА.РФ* [online]. [cit. 2022-01-22]. Dostupné z: <https://www.culture.ru/materials/255878/brillianty-shampanskoe-i-grechka-uspekhi-rossii-na-vsemirnykh-vystavkakh>.
10. Участие Российской Империи на Всемирных выставках. *Найди свою выставку!* [online]. [cit. 2022-01-20]. Dostupné z: <https://exposale.net/ru/category/istoriya-vystavok/uchastie-rossijskoj-imperii-na-vsemirnyh-vystavkah>.

Seznam novinových článků

1. *Architektura ČSR*. Praha: Klub Architektů, 1951, **undefined**(1–12). s. 133. ISSN 0300-5305. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:2ba89540-8a89-11e6-84e2-005056827e51>
2. *Architektura ČSR*. Praha: Klub Architektů, 1957, **undefined**(10). s. 514. ISSN 0300-5305. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:e24a9770-d6b6-11e6-9964-005056825209>
3. *Architektura ČSR*. Praha: Klub Architektů, 1962, **undefined**(3). s. 148. ISSN 0300-5305. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:83b5d281-e72b-11e6-8b85-5ef3fc9ae867>
4. *Architektura ČSR*. Praha: Klub Architektů, 1970, **undefined**(8). s. 324–325. ISSN 0300-5305. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:cc53b6b0-fe3c-11e6-bff9-005056825209>
5. *Architektura ČSR*. Praha: Klub Architektů, 1976, **undefined**(1). s. 33. ISSN 0300-5305. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:0ec3a3b0-957a-11e6-89b1-5ef3fc9ae867>
6. *Architekt SIA: Měsíčník pro architekturu, stavbu měst, bytovou péči a umění*. Praha: Spolek československých inženýrů, 20.9.1937, **36**(9). s. 137. ISSN 1803-3385. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:3d2248df-0fc3-4d32-b18f-40c99e9aa9e0>.
7. *Květy*. Praha: Rudé právo, 03.04.1958, **8**(14), s. 11. ISSN 0023-5849. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:9d1b9000-7192-11e3-a2b6-005056825209>
8. *Květy*. Praha: Rudé právo, 15.05.1958, **8**(20), s. 9. ISSN 0023-5849. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:2a19c860-7197-11e3-a2b6-005056825209>
9. *Květy*. Praha: Rudé právo, 29.07.1967, **17**(30), s. 10–11. ISSN 0023-5849. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:c0bbe3a0-79b4-11e3-a388-5ef3fc9ae867>
10. *Květy*. Praha: Rudé právo, 23.05.1970, **20**(20), s. 32. ISSN 0023-5849. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:2514a290-6189-11e3-ae93-001018b5eb5c>
11. *Letectví + kosmonautika =: Aviation + Cosmonautics: Nezávislý populárně odborný čtrnáctideník*. Praha: Vydav. čas. MNO, 03.01.1968, **44**(1), s. 18. ISSN 0024-1156. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:151b0080-3108-11e7-a38c-005056827e51>

12. *Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové*. Praha: Nakladatelství Lidová demokracie, 08.11.1967, **23**(308), s. 3. ISSN 0323-1143. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:352fb400-9b39-11e8-b814-5ef3fc9bb22f>
13. *Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové*. Praha: Nakladatelství Lidová demokracie, 16.11.1967, **23**(316), s. 2. ISSN 0323-1143. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:e0660c00-9b3b-11e8-93fd-5ef3fc9bb22f>
14. *Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové*. Praha: Nakladatelství Lidová demokracie, 18.05.1967, **23**(135), s. (1). ISSN 0323-1143. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:ad3852b0-d2a0-11e8-b0e0-5ef3fc9bb22f>
15. *Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové*. Praha: Nakladatelství Lidová demokracie, 09.03.1970, **26**(57), s. 2. ISSN 0323-1143. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:f1059850-9f3c-11e8-83a5-5ef3fc9ae867>
16. *Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové*. Praha: Nakladatelství Lidová demokracie, 23.03.1970, **26**(69), s. 2. ISSN 0323-1143. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:75976080-9f38-11e8-ba56-5ef3fc9bb22f>
17. *Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové*. Praha: Nakladatelství Lidová demokracie, 06.04.1970, **26**(80), s. 1. ISSN 0323-1189. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:ef0056e0-a5e9-11e8-ba56-5ef3fc9bb22f>
18. *Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové*. Praha: Nakladatelství Lidová demokracie, 10.04.1970, **26**(84), s. 2. ISSN 0323-1143. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:56905530-a5ea-11e8-830e-005056825209>
19. *Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové*. Praha: Nakladatelství Lidová demokracie, 11.04.1970, **26**(85), s. 2. ISSN 0323-1143. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:73e0baa0-a5ed-11e8-a81d-5ef3fc9bb22f>
20. *Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové*. Praha: Nakladatelství Lidová demokracie, 09.09.1970, **26**(213), s. 2-3. ISSN 0323-1189. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:60482c40-9d4f-11e8-830e-005056825209>
21. *Moravský večerník*. Olomouc: Josef Friedl, 11.11.1937, **16**(289), s. 3. ISSN 2533-4646. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:60a3a690-a2dd-11e8-ba56-5ef3fc9bb22f>
22. *Polední list*. Praha: Tempo, 16.05.1937, 11(135), s. 11. ISSN 1804-8838. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:a02082c0-c0f2-11e2-ada5-005056825209>

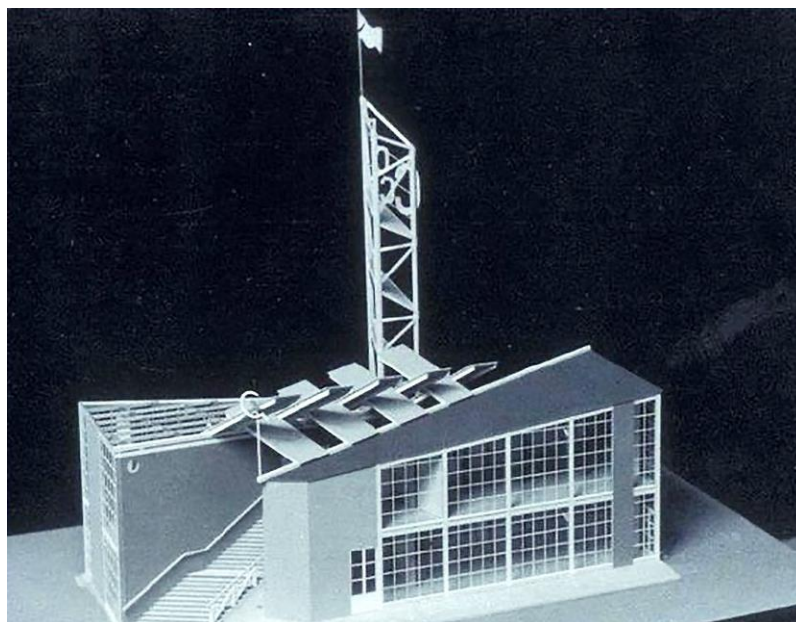
23. *Pravda: List Československé komunistické strany – odbočka Plzeň*. Plzeň: Tiskařské a nakladatelské družstvo Pravda, 15.4.1970, **51**(88). s. 2-3. ISSN 1803-1633. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:30e4ac20-2e1e-11e9-bd2c-5ef3fc9bb22f>
24. *Propagace*. Praha: Merkur, 8.1967, **13**(8), s. 163. ISSN 0139-8695. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:a958eb50-87b7-11e5-be6a-001018b5eb5c>
25. *Propagace*. Praha: Merkur, 04.1968, **14**(4), s. 71. ISSN 0139-8695. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:363fd740-833f-11e5-bf6c-005056825209>
26. *Reklama*. Praha: Vydavatelství vnitřního obchodu v Praze, 01.1959, **5**(1), s. 6. ISSN 0484-3576. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:e9496743-ab99-4fe1-9c2f-d106c17483a8>
27. *Rovnost: list sociálních demokratů českých*. Brno: J. Opletal, 07.06.1958, **73**(135). s. 3. ISSN 0862-7967. Dostupné také z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:4e9401d0-6058-11e6-b155-001018b5eb5c>
28. *Rovnost: list sociálních demokratů českých*. Brno: J. Opletal, 17.09.1966, **81**(224), s. 2. ISSN 0862-7967. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:e2ccb1a0-1d8d-11e8-8cd8-5ef3fc9bb22f>
29. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: Komunistická strana Československa, 18.5.1967, **47–48**(124), s. 1. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:4d958130-b234-11dd-903c-000d606f5dc6>
30. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: Komunistická strana Československa, 18.5.1967, **47–48**(135), s. 7. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:4d958130-b234-11dd-903c-000d606f5dc6>
31. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: Komunistická strana Československa, 27.6.1967, **47–48**(175), s. 6. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:37d17e70-b235-11dd-8eb7-000d606f5dc6>
32. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: Komunistická strana Československa, 31.10.1967, **47–48**(300), s. 6. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:f6923a00-b5b1-11dd-81f6-000d606f5dc6>
33. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: Komunistická strana Československa, 14.10.1969, **49–50**(242), s. 6. ISSN 0032-

6569. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:f1aaa290-5f14-11de-b961-000d606f5dc6>
34. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: Komunistická strana Československa, 15.1.1970, **50–51**(12), s. 7. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:8cec5940-6714-11de-89bc-000d606f5dc6>
35. *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: Komunistická strana Československa, 16.3.1970, **50–51**(63), s. 3. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b388c380-81d2-11e8-be68-5ef3fc9bb22f>
36. *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: Komunistická strana Československa, 18.3.1970, **50–51**(65), s. 6–7. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:5f0da950-81d8-11e8-bb44-5ef3fc9ae867>
37. *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: Komunistická strana Československa, 25.3.1970, **50–51**(71), s. 7. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:c6b42490-81d2-11e8-9690-005056827e51>
38. *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: Komunistická strana Československa, 6.4.1970, **50–51**(80), s. 4-5. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:48acc820-81ca-11e8-bb44-5ef3fc9ae867>
39. *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: Komunistická strana Českoslovesnka, 23.4.1970, **50–51**(95), s. 6–7. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:c20d0ce0-81e1-11e8-9588-5ef3fc9bb22f>
40. *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: Komunistická strana Českoslovesnka, 16.6.1970, **50–51**(141), s. 6-7. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:81a1a2a0-81ce-11e8-ad64-005056825209>
41. *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: Komunistická strana Československa, 8.9.1970, **50–51**(213), s. 6-7. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:c00df7a0-81d8-11e8-ad64-005056825209>
42. *Svobodné slovo: list Československé strany socialistické, Pražské vydání*. Praha: Československá strana socialistická, 26.01.1958, **14**(23), s. 3. ISSN 0231–732X. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:6fef9883-210a-4079-9f9c-e3b3c1a7ad34>.

43. *Svobodné slovo: list Československé strany socialistické, Pražské vydání*. Praha: Československá strana socialistická, 18.04.1958, **14**(92), s. 2. ISSN 0231–732X. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:a6d54b9d-dfe3-4cfb-b1c9-7b90fd5edeaf>
44. *Tvorba: list pro kritiku a umění*. Praha: Symposion, 12.06.1958, **23**(24). s. 565. ISSN 0139-5513. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:3a4ca3b0-ac5c-11e8-a81d-5ef3fc9bb22f>
45. *Tvorba: list pro kritiku a umění*. Praha: Symposion, 24.07.1958, **23**(30). s. 708-709. ISSN 0139-5513. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:32f65d70-ac5e-11e8-88d5-5ef3fc9ae867>
46. *Tvorba: list pro kritiku a umění*. Praha: Symposion, 27.05.1970, **1970**(21). s. 8. ISSN 0139-5513. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:27c34e80-61eb-11e8-906a-5ef3fc9bb22f>
47. *Venkov: orgán České strany agrární*. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 20.05.1937, **32**(117). s. 5. ISSN 1805-0905. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:a160cf70-53c1-11e8-98e3-5ef3fc9bb22f>
48. *Vlasta*. Praha: Mona, 18.05.1966, **20**(20), s. (2–3). ISSN 0139-6617. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:92c56fa0-c379-11e5-af02-001018b5eb5c>
49. *Zemědělské zprávy: úřední věstník Českého odboru zemědělské rady pro království české*. V Praze: Český odbor zemědělské rady pro království české, 01.10.1937, **37**(17). s. 138. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:12945810-5f8d-11e9-b2a9-005056825209>

Příloha

Příloha č. 1: Návrh pavilonu Konstantina Melnikova na Mezinárodní výstavu v Paříži 1925 (*online dostupné z: <http://www.arthurchandler.com/1925-art-deco-exposition>*)

Příloha č. 2: Sovětský pavilon v Paříži 1925 (*online dostupné z: <https://carabaas.livejournal.com/14629375.html>*)

Příloha č. 3: Pavilon francouzského architekta Le Corbusiera na výstavě v Paříži 1925 (*online dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/pavilon-l-esprit-nouveau>*)

Příloha č.4: Sovětský pavilon v Paříži 1937 (*online dostupné z: <http://arx.novosibdom.ru/node/2486>*)

Příloha č. 5: Atomium (*online dostupné z:*

<https://www.brusselstimes.com/47787/expo-58-60th-anniversary-of-atomium>)

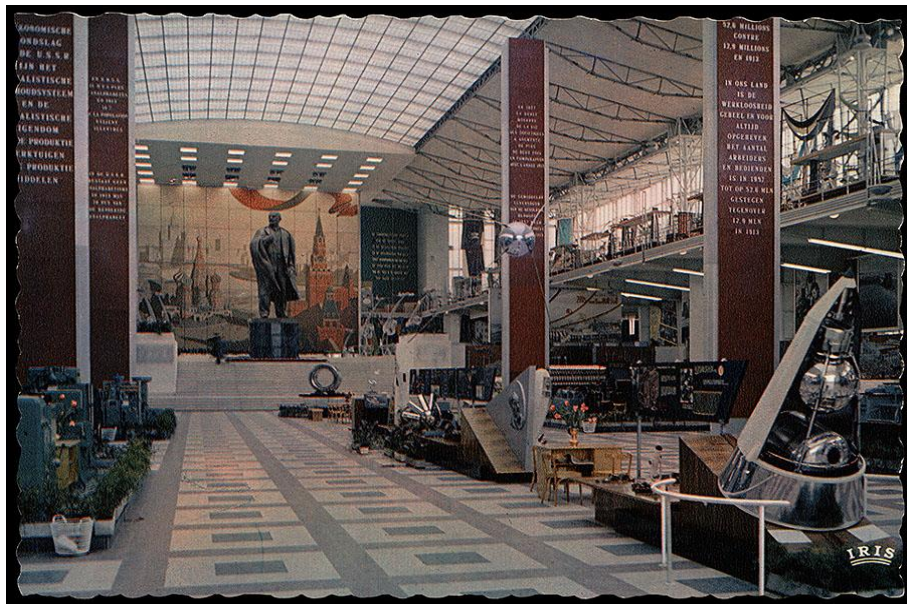

Příloha č. 6: Sovětský pavilon na Expo '58 (*online dostupné z:*

<https://synthart.livejournal.com/144039.html>)

Příloha č. 7: Vnitřní prostory sovětského pavilonu na Expo '58 (*online dostupné z: http://www.fandom.ru/about_fan/zubakin_44.htm*)

Příloha č. 8: Habitat (*online dostupné z: https://architime.ru/specarch/moshe_safdy/habitat_67.htm#1.jpg*)

Příloha č. 9: Sovětský pavilon na Expo '67 (*online dostupné z: https://sarchi.rurussiaim age_large.html?id=187368*)

Příloha č. 10: Kino „Kosmos“ v pavilonu SSSR (*online dostupné z: <http://sm.evg-rumjantsev.ru/arkh/chechevica.html>*)

Příloha č. 11: Sovětský pavilon na Expo '70 (*online dostupné z: <https://usser-live.livejournal.com/87186.html>*)

Anotace

Jméno a příjmení autora: Bohdana Komárková

Název katedry a fakulty: Katedra slavistiky, Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Název bakalářské práce: Sovětské pavilony na Světových výstavách v recepci československého tisku

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. René Andrejs, PhD.

Klíčová slova: sovětský pavilon, Světová výstava, Expo, československý tisk, Sovětský svaz

Bakalářská práce se zabývá sovětskými pavilony na Světových výstavách. U vybraných výstav jsou zmíněny základní informace a popis sovětského pavilonu. Každá kapitola o výstavě je doplněna o obraz sovětského pavilonu v československém tisku. Kromě výše zmíněných témat se práce také zaměřuje na tradici výstavnictví, historii Světových výstav a jejich přerod do institucionální podoby.

Annotation

First and Last Name: Bohdana Komárková

Department and Faculty: Department of Slavonic Studies, Faculty of Arts Palacký University Olomouc

Bachelor Thesis Title: Soviet Pavilions at World's Fairs in The Reception of The Czechoslovakian Press

Bachelor Thesis Supervisor: Mgr. René Andrejs, PhD.

Key words: Soviet pavilion, World's fair, Expo, Czechoslovakian press, Soviet Union

Bachelor thesis deals with Soviet pavilions at World's Fairs. For the selected fairs basic information and description of the Soviet pavilion are mentioned. Each chapter about World's fair is supplemented by an reception of the Soviet pavilion in the Czechoslovakian press. In addition to the above-mentioned topics, the thesis also focuses on the tradition of exhibitions, the history of World's fair and their transformation into an institutional form.